

Сумський державний педагогічний університет імені А. С. Макаренка
Факультет іноземної та слов'янської філології
Кафедра англійської філології та лінгводидактики

Зякун Юлія Вячеславівна

**СПЕЦИФІКА ПЕРЕКЛАДУ АНГЛІЙСЬКИХ ПАРЕМІЙ З
СЕМАНТИКОЮ ПОРІВНЯННЯ**

Галузь знань 03 Гуманітарні науки
Спеціальність 035 Філологія
Спеціалізація 035.041 Германські мови та літератури (переклад включно),
перша – англійська
Освітня програма Англійська та німецька мови (переклад включно)

Кваліфікаційна робота
на здобуття освітнього ступеню магістра

Науковий керівник

_____ Т.М. Буренко,
кандидат філологічних наук,
доцент кафедри англійської філології
та лінгводидактики

«_____» _____ 2021 року

Виконавець

_____ Ю.В. Зякун
«_____» _____ 2021 року

Суми 2021

Sumy Makarenko State Pedagogical University
The Department of Foreign and Slavic Philology
The Chair of English Philology and Linguodidactics

Ziakun Yuliia Viacheslavivna

**TRANSLATION SPECIFICITY OF ENGLISH PAREMIES WITH THE
SEMANTICS OF COMPARISON**

Field of Study 03 The Humanities
Program subject area 035 Philology
Study program 035.041 Germanic Languages and Literature
(Translation included), Major - English
Educational program English and German Languages (Translation included)

Graduation Project

Supervised by
Associate Professor
Burenko T.M.

Performed by
Ziakun Yuliia

Sumy 2021

ЗМІСТ

ВСТУП.....	4
РОЗДІЛ 1. Паремії як жанр народної творчості.....	7
1.1 Історія вивчення паремій в лінгвістиці.....	7
1.2 Першоджерела англійських паремій.....	10
1.3 Місце паремії у мовній системі.....	12
1.4 Проблема дефініції та розмежування прислів'їв та приказок.	14
Висновки до розділу 1.....	18
РОЗДІЛ 2. Англійські паремії в системі мовленнєвого етикету.....	20
2.1 Паремії в аспекті мовленнєвого етикету.	20
2.2 Національна специфіка паремій.	25
2.3 Диференціація паремій за видами.	29
Висновки до розділу 2.....	32
РОЗДІЛ 3. Перекладацький аспект сфери паремій з семантикою порівняння.....	34
3.1 Правила перекладу паремій. Поняття адекватності та еквівалентності перекладу.....	34
3.2 Особливості перекладу англійських паремій з семантикою порівняння на українську мову.....	39
3.3 Лексико-граматичні та фонетичні особливості англійських паремій з семантикою порівняння.....	44
Висновки до розділу 3.....	51
ЗАГАЛЬНІ ВИСНОВКИ.....	53
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	57
СПИСОК ДОВІДНИКІВ ТА ЛЕКСИКОГРАФІЧНИХ ДЖЕРЕЛ.....	61

ВСТУП

Мова – це духовний скарб народу та будь якої країни. Важливо відмітити, що мова – це не лише засіб людського спілкування, але і джерело пізнання народу, етносу, його історію, менталітет, мораль та систему цінностей. Вона зберігає в собі культурні особливості народу. Важливою частиною кожної мови є народна творчість – фольклор, у тому числі байки, притчі, прислів'я та приказки.

Аналіз досліджень і публікацій говорить про те, що багато вітчизняних та зарубіжних науковців приділяють значну увагу вивченню терміну паремії, їх особливості та вплив на культуру (О.В. Кунін, В.В. Виноградов, В.Н. Телія, І. К. Кобякова, С.О. Швачко, А.В. Мовчун, М. М. Пазяк, О. В. Дуденко, В. Мідер, В.Х. Коллінз та ін.).

Актуальність теми магістерської роботи полягає у тому, що у прислів'ях і приказках англійського та українського народів висвітлено історичний досвід, їх уявлення, пов'язані з працею, побутом і культурою людей. Робота є актуальною, бо сприяє визначенню специфіки перекладу паремій з семантикою порівняння кожної з ілюстрованих культур, чому приділялося недостатньо уваги в лінгвістиці.

Метою магістерської роботи є пошук міжмовних елементів англійської та української мов, спираючись на форму та зміст прислів'їв та приказок.

Щоб досягнути мети, необхідно виконати **наступні завдання**:

- виявити семантичні особливості організації прислів'їв;
- дати визначення основним поняттям, що сприяють особливостям національних паремій;
- відслідкувати специфіку перекладу англійських паремій на українську мову.

Об'єктом дослідження є англійські та українські паремії з семантикою порівняння.

Предмет дослідження – особливості перекладу прислів'їв та приказок з однієї мови на іншу.

Матеріалом дослідження обрано 50 паремій, які відібрані методом суцільної вибірки у словниках та збірниках загальним обсягом 2792 сторінки.

У процесі написання магістерської роботи були використані наступні **методи**:

- метод аналізу науково-теоретичних джерел для вивчення проблематики дослідження;
- аналіз словникових дефініцій для визначення термінології та опису мовних одиниць;
- метод суцільної вибірки для відбору паремій, які використовувалися у дослідженні;
- метод лінгвістичного опису та спостереження для систематизації матеріалу;
- структурно-семантичний аналіз для вивчення структури англійських паремій з семантикою порівняння, виявлення їх лексико-граматичних та фонетичних особливостей.

Наукова новизна полягає в тому, що вперше здійснено комплексне дослідження англійських паремій з семантикою порівняння та їх перекладу, їх структурний, лексико-граматичний та фонетичний аналізи.

Практичне значення одержаних результатів визначається можливістю застосування отриманих результатів у розробці спецкурсів з комунікативної лінгвістики, лінгвокультурології та міжкультурної комунікації.

Апробація результатів. Основні результати дослідження доповідались на Всеукраїнській науково-практичній конференції Міжнародного гуманітарного університету (м. Одеса, 2021). За темою магістерської роботи опубліковано 1 одноосібну статтю у науковому виданні України (м. Суми, 2021).

Структура роботи: магістерська робота складається із вступу, трьох розділів з висновками до кожного з них, загальних висновків, списку використаних джерел із 65 позицій.

У **вступі** проведено аналіз досліджень та публікацій, наведена актуальність роботи, її мета та завдання, виявлено об'єкт та предмет дослідження, описано матеріал та методи, що були використані у процесі написання роботи. Також було зазначено наукову новизну, практичне значення та апробацію результатів кваліфікаційної роботи.

У **розділі 1** розглядаються теоретичні питання, такі як історія вивчення паремій у лінгвістиці, першоджерела їх виникнення та місце у мовній системі, а також приділяється увага проблемі дефініції та розмежування прислів'їв та приказок.

У **розділі 2** описано паремії у аспекті мовленнєвого етикету, національну специфіку українських та англійських прислів'їв та приказок та їх диференціацію за видами.

У **розділі 3** аналізуються загальні правила перекладу паремій та описуються результати аналізу особливостей перекладу англійських паремій з семантикою порівняння на українську мову.

У **загальних висновках** підведено підсумки дослідження та сформовано остаточні висновки й окреслено перспективи подальшого дослідження паремій з семантикою порівняння на різних лінгвістичних рівнях.

РОЗДІЛ 1

ПАРЕМІЇ ЯК ЖАНР НАРОДНОЇ ТВОРЧОСТІ

1.1. Історія вивчення паремій в лінгвістиці

Мова і культура невід’ємно поєднані між собою. Саме ця тематика є однією з найбільш досліджуваних у лінгвістичних дослідженнях сьогодення. Науковці та представники різних лінгвістичних шкіл приділяють увагу впливу культури на мову та мовні одиниці [1, 2, 18, 20, 22, 23, 47], що дає змогу вивчити різні сторони та рівні прояву певного культурного явища у мові. У результаті таких досліджень відбулося зародження нової науки – етнолінгвістики, яка вивчає не лише мову, а й колективну свідомість, народний менталітет, загальну «картину світу», що склалася в певному етносі чи соціумі загалом [16, с.49].

Зародження етнолінгвістики як науки відбулося у XVIII ст. завдяки німецькому досліднику І. Гердеру, який у своїх працях писав про тісний взаємозв’язок мови, мислення й духу народу [10, с.7]. Витоки етнолінгвістичного підходу в Західній Європі вбачають в працях В. Гумбольдта [13, с.26].

Пареміологія є одним із розділів фольклористики, який займається вивченням паремій, їх мовним і структурним аналізом. Поняття паремії виникло від грецького слова «*pareimia*» – прислів’я або латинського «*proverbium*» – приказка. Паремією називають фольклорні малі жанри афористичного спрямування, а саме прислів’я та приказки. Вони є складовою паремійного фонду мови, скарбницею народної мудрості, до якої входять найбільш влучні, ємні, художньо виразні вислови, що торкаються всіх найсуттєвіших сфер життя та діяльності людини [24, с.9]

Паремії можна розглядати як мовні одиниці та фольклорні тексти. Пропп уважав фольклор «душею народу», а прислів’я та приказки – його інтелектом.

Історія прислів'я – це, фактично, еволюція людської думки. Усі елементи культури кожного народу були або зародженні самотійно, або під впливом культурної взаємодії, тобто запозиченні в сусідів, або успадковані попередніми епохами. Фольклор і мова тісно пов'язані між собою, тому паремії слід розглядати як живий організм, який знаходиться у безперервному русі – починаючи з зародження, переходячи у стадію згасання, потім відродження, безпосередньої еволюції. У паремій є «творець», який створив той чи інший вислів, узагальнював його значення, перетворював та трансформував відповідно до комунікативної ситуації та мови та передавав у такому вигляді від покоління до покоління [33, с.102].

Розквіт пареміології, як науки, відбувся за часів В. Мідера, американського дослідника, пареміолога, в працях якого висвітлюється вивчення англійських та німецьких прислів'їв [47; 48]. Він був одним із перших розбудовників паремій та став засновником терміна «антиприслів'я», що стали активно використовувати в лінгвістичних вченнях [47, с. 145].

На думку О.В. Корень, етимологічно поняття паремія має біблійне походження, але з часом воно набуває загального змісту, і це дає підстави вважати, що прислів'я та паремія співвідносяться між собою як видове та родове поняття [22, с.12].

У роботах В. П. Анікіна термін паремія визначається як короткий вислів, який увійшов у мову і має повчальний зміст, ритмічно організований поетичний вислів, у якому народ впродовж століть узагальнював свій соціально-історичний досвід» [3, с.137]. У зарубіжних джерелах термін «паремія» взагалі не вживається, а натомість, як правило, використовується термін «*proverb*», тобто короткий, добре відомий всім вислів, що несе узагальнену думку, висновок, пораду та відноситься до таких форм фольклорної літератури, як загадка і байка.

За визначенням Хасана Золфагарі прислів'я – це коротке речення, яке добре відоме і часом ритмічне, що включає в себе подібність, метафоричну

іронію, відоме серед людей за її вільне формулювання, чіткість вираження, простоту, розширюваність і загальність, і використовується як із зміною, так і без неї [49, с.26].

Один із словників тлумачить термін «*proverb*» як коротке речення, як правило, відоме багатьом людям, що вказує на щось у звичайному досвіді або дає поради [61, с. 387]. Доцільно також відмітити, що прислів'я – це усталений у мовленнєвому вжитку вислів, приказка, крилате слово, що утворено з префікса *pro-* + слова *verbum* + суфікса *-ium* [64, с.426]. Словник також представляє розгорнуте розкриття терміну, ключовими моментами якого є такі постійні ознаки, як: стислість, небагатослівність, метафоричність, загальність вживання, анонімність, алегоричність, особлива віршована форма, передача життєвого досвіду або спостереження. При цьому прислів'я має цілий ряд синонімів. Найбільш влучними є: *adage*, *maxim*, *aphorism*, *apothegm*, *saw*, *dictum*, *byword* [65, с. 344].

За визначенням М. М. Пазяк термін «паремія» активно вживається як синонім до термінів «прислів'я», «приказка» та «загадка» [30, с. 54]. Слідом за М. М. Пазяк таку ж думку продовжує В. М. Телія у своїй монографії «Паремії – прислів'я та приказки» [41, с. 23].

На думку Т. В. Цив'ян паремії являють собою короткі тексти, нерідко обмежені одним реченням або навіть фрагментом речення [42, с. 21]. В свою чергу, О. В. Дуденко розглядає поняття паремії й прислів'я як рівнозначні і вказує на їхню універсальність [15, с. 87]. У розумінні М. Ф. Алефіренко паремія - це афоризм народного походження, який має лаконічність, відтворюваність та повчальний зміст [2, с. 171]

Отже, підсумовуючі вищеперераховані дефініції терміну «паремія», можемо дати наступне визначення: це точний вислів, який має в своїй структурі узагальненість, образність та певну думку, ідею або настанови. Паремія несе в собі відображення ментальності певного народу та має буквальний або метафоричний зміст в собі.

1.2. Першоджерела англійських паремій.

Відомо, що англійський менталітет характеризується певними сталими рисами, наприклад, самозбереження, самоконтроль, толерантність, консервативність, важка робота, любов до свого будинку, родини та здоров'я. Саме тому, вивчаючи англійські прислів'я, ми можемо побачити типові риси Англії.

Приказки є яскравим проявом національного мистецтва та мови. У прислів'ях люди розповідали свої думки про світ, любов і дружбу, справедливість, релігію, людину та її стосунки з природою, життя та смерть, багатство та бідність. Переважна більшість приказок і прислів'їв виникла ще в стародавні часи. З того часу вони передаються з покоління в покоління зі збереженням свого значення [45, с. 37].

Джерела виникнення прислів'їв і приказок досить різноманітні. Основним першоджерелом є колективний розум та думка народу. Наприклад, певне висловлювання, яке активно використовується та сприймається народом, з часом набуває ознак прислів'я та відкладається у суспільній свідомості. Існує припущення, що багато прислів'їв і приказок були створені освідченими людьми, багатими купцями або науковцями [35, с. 114].

Велике значення у створенні англійських приказок і прислів'їв має Священне Писання. У своїй роботі Мідер зазначав, що безліч народів світу ставляться до Біблії як до «великої духовної книги, що містить у собі приказки» [48, с. 223]. Біблія перекладена з арамейської мови, тож можемо зробити висновок, що вона відображає свідомість старосєврейського народу. Безліч висловлювань з Біблії стали частиною свідомості людства і сьогодення [45, с.98].

За часів В. Шекспіра прислів'я та приказки досягли найбільшої популяризації. За кількістю паремій, які збагатили англійську мову, твори Шекспіра займають друге місце після Біблії. Відомий поет і драматург не

тільки використовував у своїх працях вже існуючі в усній мові паремії, а й створював свої – так звані «шекспіризми», такі як *Brevity is the soul of wit, Sweet are the uses of adversity, A rose by any other name would smell as sweet*. Цитати Шекспіра стали і залишаються популярними і використовуються як в художній літературі сьогодення, так і повсякденному житті.

Не тільки творчість Шекспіра є так званим першоджерелом виникнення паремій. Багато англійських письменників у своїх творах використовували приказки, наприклад Байрон, Мільтон та інші. Заслугує уваги той факт, що певні висловлювання з художніх творів часом використовуються як прислів'я, але не стають ними, будучи лише цитатою, наприклад: *No man but a blockhead ever wrote except for money* [5, с. 76].

Не менш важливим джерелом виникнення англійських паремій є запозичення з інших мов, наприклад латинської, грецької, французької, іспанської мов. Велика група прислів'їв сформувались під впливом латинської мови і приписується видатному Юлію Цезарю: *The wish is father to the thought – Бажання є батьком думки, He gives twice who gives quickly – Віддає двічі той, хто віддає швидко, Custom is the second nature – Звичка – це друга натура, To put the cart before the horse – Поперед невода рибу ловити* [11, с. 43].

Деякі запозичені прислів'я цілком прижилися в англійській мові і сьогодні важко визначити їх історичне коріння. Багато запозичених прислів'їв та висловлювань залишилися в мові оригіналу. В основному це прислів'я з латинської мови. У їх числі: *Noblesse oblige, In vino veritas, Per aspera ad astra* [28, с. 134].

Велика кількість паремій мають фольклорне походження. Більшість з них прийшла до нас з міфів та легенд через ототожнення життєвих явищ з природою, тваринами та явищами, що описані в них: поведінкою тварин («як кіт із псом», «на задніх лапах», «закусити вудила», «як мухи до меду», «битися, як риба об лід», «мовчати, як риба» та ін.); явищами природи («вода камінь точить», «нема диму без вогню», «яблуко від яблуні далеко не падає», «з

великої хмари малий дощ», «причепився, як реп'ях до кожуха» та ін.) Багато паремій мають зв'язок з обрядовою творчістю. Інші беруть походження від байок [35, с. 165].

Отже, роблячи висновок можемо виділити 3 основні джерела формування паремій як одиниці мови, а саме: вислови з Біблії, які трансформувалися у прислів'я та приказки, шекспірівські вислови у художніх творах та запозичення слів та словосполучень з іншої мови.

1.3. Місце паремії у мовній системі.

Ще зі стародавніх часів спостерігався зв'язок мови і культури. Вивчення паремії як частини етнокультури є дуже важливим етапом у науці. Вона поєднує в собі знання про культурну, соціокультурну антропологію та етнолінгвістику. Паремія – це середовище етнокультурних процесів, це форми способу життя і культури всередині етносу, це тісний перетин мови й культури.

Після тривалого занепаду наразі етнолінгвістика переживає друге народження. В новітніх дослідженнях етнолінгвістика – це наукова дисципліна, що вивчає зміст етнокультури, психологію народу та міфологію, основною формою втілення якої стало слово, предмет, обряд, зображення. У системі наукових знань етнолінгвістика займає одне із ключових місць серед таких наук як фольклористика, етнографія, пареміологія, культурологія, лінгвістика та інші [16, с.52].

Мова як головна форма духовної культури етносу безпосередньо виражає його ментальність, і як основний засіб спілкування постала в результаті тривалого історичного розвитку. Через те, що мова постійно перебуває у русі, змінюючись у просторі й часі, вона зберігає ознаки стабільності та цілісності. Цей факт гарантує виконання мовою комунікативної ролі, а також

реалізацію функцій акумулювання досвіду соціуму, зв'язку між поколіннями, збереження етнічної культурної пам'яті тощо [25, с.96].

Питання виявлення в мові історично-культурної пам'яті етносу, що формують проблематику історичних пошуків ідентичності у колі сучасних лінгвістичних досліджень посідають помітне місце, адже «історія мови – історія етносу». Використовуючи мову, людина нагромаджує знання про світ, що існує, усвідомлює взаємозв'язки між природними явищами, вивчає їх у якісному й кількісному аспектах, з'ясовує характерні риси процесів, які відбуваються між ними. Як замкнена система мова повною мірою відкриває себе тільки для членів відповідного етносоціуму.

Останнім часом спостерігається зростання інтересу до паремійних мовних форм. До таких форм зараховують фразеологізми, розмовні штампи, шаблони, фольклорні утворення тощо. Це зумовлено загальними тенденціями в розвитку не тільки філології, а й цілої низки інших фундаментальних філологічних дисциплін. Культурологи й філософи прагнуть побачити в паремійних формах відбиття історії і архетипів людської свідомості, які можуть виявлятися як у давніх фольклорних утвореннях, так і в сучасних висловах, що використовуються в рекламі або в ідеологічних текстах тощо [60, с.100].

Інші дослідники, звертаючись до паремійного фонду різних мов, намагаються вирішити прямо протилежне завдання: довести сутнісну єдність вияву різними народами особливо значущих смислових фігур, які зафіксовані у паремійних висловах. Таку увагу до клішованих мовних форм можна пояснити тим, що вони одночасно належать і мові, і мовленню. Прислів'я та приказки, виявляючи мінімальний ступінь комунікативної автономії, можуть являти собою тексти (наближуючись до мовлення), проте їх відтворюваний характер і невідривність від контексту через малоінформативність прислів'їв і приказок наближає паремії до одиниць мови. Така двоїста природа паремій дозволяє розглядати їх як поетичні твори, а відтворюваність у мовленні наближає паремії

до слів, стислість та цілісна оформленість паремій створюють зручні умови для перевірки їхнього функціонального призначення тощо [9, с.39].

Звернення до вивчення паремій видається співзвучним з дослідженнями в області філософії науки, що формується в руслі так званого постмодернізму. Для постмодерністської парадигми характерною є недовіра до системно-структурних презентацій наукового об'єкта й акцентування уваги на його несистемних, нерегулярних, спонтанних характеристиках. У лінгвістиці подібні тенденції виявились у спробах деонтологізації мовної системи. Прихильники альтернативної позиції стверджують, що мова і її використання мають не генеративну, а мнемонічну природу, тобто вислови будуються на основі тих залежностей, що зберігаються в пам'яті людини, а також через асоціації між лексичними одиницями та іншими мовними елементами.

Загалом характер багатьох мовних форм не заперечує принципів побудови мовлення та особливостей мислення. Сама логіка створення й сприйняття тексту базується на русі від цілого до його частин [36, с.21].

Паремійний склад української мови недостатньо досліджений. Незважаючи на велику кількість праць, не існує конкретного визначеного місця паремійних одиниць у системі мови, а також не існує чіткої класифікацій та типологізації прислів'їв і приказок української мови.

1.4. Проблема дефініції та розмежування прислів'їв та приказок.

Національно - культурна специфіка певного народу найкраще виражається саме через прислів'я та приказки. Вони найбільш влучно тлумачать ментальність і самобутність та основні традиції певної країни або етносу. Більшість людей вважає, що прислів'я і приказки – це одне і теж саме. Однак вони відрізняються один від одного за певними рисами.

Отже, прислів'я – це короткий, образний вислів, переважно з повчальним або настановчим характером, який піднімає певну морально-етичну проблему, або висловлює думку про певні явища або людські риси, чи передає мудрість попередніх поколінь і входить до розмовної усної мови. Головною ознакою прислів'я є його закінченість [55, с. 56].

В основному прислів'я складаються з двох частин. Перша частина вказує на явище, а друга є або протиставленням першої частини, або її висновком. У прислів'ях усі використані слова та кореляції відносяться до певної мови. Як і іншій мовній одиниці прислів'ям притаманні синонімія, антонімія та тематична представленість. Такий вислів несе в собі комунікативну функцію, тобто передачу певного знання або досвіду [50, с. 203].

У свою чергу, приказка – це короткий крилатий народний вислів, близький за своєю структурою до прислів'я, але без повчального змісту. Найчастіше приказки містять в собі порівняння, фігуральні звороти, що надають висловлюванню емоційності і жвавості, а людині чи явищу – точної характеристики. Головною ознакою приказки є її незакінченість думки [14, с. 176].

За своєю структурою приказка – це просте коротке речення, в той час як прислів'я може бути як простим, так і ускладненим реченням. Дуже часто приказка є складовою прислів'я [55, с. 425].

В табл. 1.1 наведено спільні та відмінні риси прислів'я та приказки як мовної одиниці.

Таблиця 1.1

Спільні та відмінні риси прислів'я та приказки на основі вивченого матеріалу.

Прислів'я	Приказки
Спільні риси	
Короткий влучний вислів, переважно містить інформацію про якесь явище, дію або людину	

Продовження таблиці 1.1

Відмінні риси	
Має повчальний характер	Не має повчального характеру
Може бути як простим, так і складним реченням і складається з двох частин	В основному складається з простого речення
Завершеність думки	Незавершеність думки
Виконує комунікативну функцію	Виконує номінативну функцію
Самостійне незалежне речення	Приказка може бути складовою прислів'я
Приклади	
Don't judge a book by its cover – Зустрічають по одягу, проводжають по розуму	When pigs can fly – Коли рак на горі свисне
Actions speak louder than words – Людина красна не словами, а добрими справами	A cat with nine lives -Живучий, як кішка
An hour in the morning is worth two in the evening – Ранок вечора мудріший	Sink or swim? – Або пан, або пропав

Для більш точного розуміння дефініції цих двох термінів доцільно прийняти до уваги думки науковців. Наприклад, С.О. Швачко наголошує на тому що прислів'ям властива прагматична настанова, вони дають обґрунтовану оцінку та закінчену думку, а приказки в свою чергу називають тільки явище або факт. Джерелами прислів'я за Швачко є людський досвід, народна творчість, пісні, байки та інше [43, с. 80].

Саме через повчальний характер прислів'їв, їх часто порівнюють з байкою. Наприклад, А.В. Кунін відрізняє байку від прислів'я за більш ускладненою композиційною будова (наприклад, фабула та наявність діючих осіб), в той час як прислів'я є комунікативною мовною одиницею [56, с. 430].

За І.А.Волошкіною прислів'я і приказки тлумачаться, як короткі фольклорні тексти, які складаються з одного вислову, який має структуру простого або складного речення. Вона зауважила, що прислів'я та приказки володіють стійкістю словникового складу і граматичною структурою [8, с. 24].

Поняття прислів'я у «Великій українській енциклопедії» звучить як мала форма народної поетичної творчості, короткий, ритмізований вислів, що несе узагальнену думку, висновок з дидактичним ухилом [55, с.377].

За визначенням А.В.Мовчун прислів'я - це короткі та глибокі за передачею народні вислови або вислови про життєві явища, виражені в художній формі [27, с. 155]. У роботі В.П. Жукова приказки висловлюють тільки натяк, уподібнення або порівняння, що зближує приказки з фразеологізмами [54, с. 302].

На думку В.І. Даля прислів'я визначаються як притча, судження або повчання. На відміну від прислів'я приказка іноді не називає речі, але умовно натякає. Важливо зазначити, що В.І. Даль виявив головну відмінність приказки від прислів'я в тому, що вона виражає поняття, а прислів'я – судження [52, с. 36].

Дедалі частіше комбінуються терміни прислів'я та приказки в один – паремії. Саме виникнення цього терміну породило і виникнення науки – пареоміології та пареміографії.

Пареміологія – розділ фольклористики, що вивчає мовний і структурний аналіз паремій. Пареміографія – розділ фольклористики, що досліджує збирання, тлумачення та порівняння паремій [51, с.1034].

Отже, науковці та лінгвісти не прийшли до єдиного тлумачення термінів «прислів'я» та «приказка», але одноголосно виділили основні відмінності між ними, а саме: прислів'я мають завершеність думки та настановчий характер, коли приказки говорять про загальне судження; прислів'я є логічним та завершеним висловом, в свою чергу приказка виступає у реченні як словосполучення або навіть може бути складовою прислів'я.

ВИСНОВКИ ДО РОЗДІЛУ 1

Пареміологія як наука надає культурологічну інформацію історичного характеру, і є розділом фольклористики, який займається мовним і структурним аналізом паремій.

Поняття паремії походить від грец. «*pareimia*» – прислів'я або лат. «*proverbium*» – приказка, і трактується як видове позначення фольклорних малих жанрів афористичного спрямування. Прислів'я та приказки становлять паремійний фонд будь якої мови. Фольклор і мова тісно пов'язані між собою, тому паремії слід розглядати як живий організм, який знаходиться у безперервному русі – починаючи з зародження, переходячи у стадію згасання, потім відродження, безпосередньої еволюції.

Історія прислів'я – це, фактично, еволюція людської думки. Усі елементи культури кожного народу були або зародженні самотійно, або під впливом культурної взаємодії, тобто запозиченні в сусідів, або успадковані попередніми епохами. Процес утворення прислів'їв є тривалим. Джерела виникнення прислів'їв і приказок досить різноманітні, основні з них це вислови з Біблії, які трансформувалися у прислів'я та приказки, Шекспірівські вислови у художніх творах та запозичення слів та словосполучень з іншої мови.

Останнім часом спостерігається зростання інтересу до паремійних мовних форм. До таких форм зараховують фразеологізми, розмовні штампи, шаблони, фольклорні утворення тощо. Це зумовлено загальними тенденціями в розвитку не тільки філології, а й цілої низки інших фундаментальних філологічних дисциплін. Культурологи й філософи прагнуть побачити в паремійних формах відбиття історії і архетипів людської свідомості, які можуть виявлятися як у давніх фольклорних утвореннях, так і в сучасних висловах, що використовуються в рекламі або в ідеологічних текстах тощо.

Вивчення паремії як частини етнокультури є дуже важливим процесом у науці. Вона поєднує в собі знання про культурну, соціокультурну антропологію

та етнолінгвістику. Паремія – це середовище етнокультурних процесів, це форми способу життя і культури всередині етносу, а також тісний перетин мови й культури.

Для розмежування двох понять – прислів'я та приказки – необхідно розуміти основну різницю між ними. В основному прислів'я складаються з двох частин. Перша частина вказує на явище, а друга є або протиставленням першої частини, або її висновком. У прислів'ях усі використані слова та кореляції відносяться до певної мови. Як і іншій мовній одиниці прислів'ям притаманні синонімія, антонімія та тематична представленість. Такий вислів несе в собі комунікативну функцію, тобто передачу певного знання або досвіду.

У свою чергу, приказка – це короткий крилатий народний вислів, близький за своєю структурою до прислів'я, але без повчального змісту. Найчастіше приказки містять в собі порівняння, фігуральні звороти, що надають висловлюванню емоційності і жвавості, а людині чи явищу – точної характеристики. Головною ознакою приказки є її незакінченість думки. За своєю структурою приказка – це просте коротке речення, в той час як прислів'я може бути як простим, так і ускладненим реченням. Дуже часто приказка є складовою прислів'я.

Паремійний склад української мови недостатньо досліджений. Незважаючи на велику кількість праць, не існує конкретного визначеного місця паремійних одиниць у системі мови, а також не існує чіткої класифікацій та типологізації прислів'їв і приказок української мови.

РОЗДІЛ 2

АНГЛІЙСЬКІ ПАРЕМІЇ В СИСТЕМІ МОВЛЕННЄВОГО ЕТИКЕТУ

2.1. Паремії в аспекті мовленнєвого етикету

Мовний етикет є «обличчям» кожної нації, а також важливою частиною будь якої культури. Саме тому дослідження цього питання є важливим для подальшого розгляду паремій англійського та українського фольклору.

У сучасній лінгвістиці виділяють два основних терміни – «мовний етикет» та «мовленнєвий етикет». Спільним у цих поняттях є лексема «етикет», що походить з французької мови та означає правила поведінки людей [9, с.42]. Мовний етикет трактується як мовні звороти та типові формули, які використовуються у певних ситуаціях при спілкуванні, і відповідають національним особливостям та традиціям певного суспільства [6, с. 115]. У свою чергу, мовленнєвий етикет - це сукупність словесних форм, що використовуються в конкретних актах спілкування окремою людиною [38, с. 20].

На нашу думку, мовний етикет є собою сукупністю словесних формул, уживаних у ситуаціях у повсякденні певної нації: вітання, прощання, вибачення тощо. Мовленнєвий етикет має більш індивідуальний характер, бо кожна людина обирає не тільки ті вислови, які є найбільш коректними в певній конкретній ситуації, але й ті, які є звичними для неї.

Будь-яка комунікація потребує від її учасників не лише знання мовленнєвого етикету, а й уміння обрати граматично і стилістично правильну мовну одиницю, соціально прийнятну в конкретній ситуації спілкування [6, с. 76].

Мовленнєвий етикет може реалізовуватися на різних мовних рівнях. На лексичному рівні це стійкі висловлювання. На стилістичному рівні це грамотна

вимова та мінімізація непристойних слів. На інтонаційному рівні важливо вживати правильну інтонацію, оскільки вона здатна змінювати зміст сказаного або передати неправильну думку [44, с.134].

Існують також певні правила у мовному етикеті, наприклад:

- не перебивати співрозмовника;
- не втручатися в чужу розмову;
- не відповідати питанням на питання;
- завжди пам'ятати про ввічливість та чемність при спілкуванні та інші.

У повсякденному житті кожен з нас використовує мовний етикет у таких вербальних діях як привітання або прощання, звертання або прохання, привернення уваги, запрошення або знайомство, порада або пропозиція, згода або відмова, вибачення, співчуття, комплімент та інше, маючи на меті виконання ним певних функцій, а саме: конотативної або функції ввічливості, імперативної, емоційної та символічної [44, с. 135]. Явище мовного етикету можна назвати універсальним, проте кожен народ має свою національну специфічну систему правил поведінки при спілкуванні.

Становлення мовного етикету українців відбувалося віками та має історичне підґрунтя. Недарма, в усній народній творчості минулих століть простежуються перші правила етикету спілкування, наприклад: *Що маєш казати, то наперед обміркуй; Дав слово – виконай його; Не хочеш почути дурних слів, не кажи їх сам; Краще недоговорити, аніж переговорити; Умій вчасно сказати і вчасно замовкнути* [9, с. 44; 59, с. 167, 26, 64, 89, 154].

Відомо, що британців привчають до мовного етикету з дитинства. Тактовність, мовчазність і стриманість у спілкуванні – це основні риси англійців, про що свідчать такі паремії як *Keep your mouth shut and ears open; There is a time to speak and a time to be silent; A word spoken is past recalling* [53, с. 65, 111, 8].

Проаналізувавши свій стиль спілкування мною було виділено ряд паремій, який я використовую найчастіше у власному мовленнєвому етикеті:

Спершу подумай, потім скажи; Менше обіцяй – більше роби; Слово чемне кожному приємне; Ввічливості відкриваються всі двері; Що роблю, за те й відповідаю; Як ти вітаєш, так і тебе вітатимуть [59, с. 24, 36, 57, 59, 71] та інші. Це свідчить про те, що незважаючи на певні нові тренди у спілкуванні, а саме онлайн спілкування за допомогою соціальних мереж, молодь все ж таки не відходить від певних мовних норм, та використовує фольклор у повсякденному житті.

Мовленнєвий етикет активно змінюється під впливом комунікаційних технологій. Вони впливають на наповнення старих, а також використання нових етикетних формул. У наш час роль та місце мовленнєвого етикету переосмислюється [6, с. 424].

Практика спілкування та етикет тісно пов'язані з психологією. Виділяють три основні аспекти спілкування: перцептивний, інтерактивний та міжкультурний.

Під перцептивним аспектом спілкування розуміється сприйняття та розуміння учасниками один одного під час спілкування. Саме перше враження та відчуття впливає на подальшу розмову [32, с. 18]. Наприклад *Зустрічають по одягу, а проводжають по розуму - Don't judge a book by its cover* [50, с. 56].

У поняття «перцепція» включається сприймання не тільки фізичних властивостей людини, а також її намірів, думок, здібностей та емоцій. Позитивний вплив на сприйняття людини має її авторитет: *Добре ім'я – краще багатство – A good name is better than riches; Судять не за словами, а по справах - Actions speak louder than words* [59, 62]. У свою чергу, компрометуючі плітки мають негативний вплив. Недарма багато паремій українського та британського народу засуджують пліткарство: *Той, хто плете плітки з вами, буде плести і про вас - Gossip needs no carriage* [32, с. 19].

Велику роль також відіграє поняття стереотипу – це стійкий і спрощений образ явища або людини [1, с. 118]. Це відображено у прислів'ях *В тихому*

болоті чорти водяться – Still waters run deep; Яка головонька, така й розмовонька – A fool is known by his conversation [50, с.47, 164].

Під інтерактивним аспектом розуміється взаємодія як результат спілкування. У науці існує безліч наукових теорій щодо стратегій взаємодії. Існує п'ять основних поведінкових стратегій: суперництво, співпраця, компроміс, уникання, пристосування.

Під суперництвом варто розуміти зіткнення інтересів або соціальних систем. Людина, діючи самотійно, досягає певних цілей без врахування інтересів іншої сторони. У фольклорі таку стратегію взаємодії відображено у таких пареміях як: *Два ведмеді в одному барлозі не уживуться; В похвалі суперника пісок рипить* [59, с.4, 9].

Протилежним до суперництва є стратегія співпраці. Вона характеризується спрямованістю як на власні інтереси, так і на інтереси іншої сторони і має не індивідуальний, а колективний пошук рішення, яке б відповідало цілям всіх учасників. Влучними прислів'ями до даної стратегії є *Берись дружно, не буде сутужно – Many hands make light work; Одна ластівка весни не робить – One swallow doesn't make a summer* [59, 62].

Компроміс займає проміжне місце серед всіх стратегій К. Томаса і характеризується балансом інтересів суб'єктів. Прикладом є прислів'я *Солом'яна згода краща за золоту зраду – A bad promise is better than a good lawsuit* [59, с.67; 62, с.14].

Стратегія уникання є найбільш негативною та характеризується байдужістю як на чужі, так і на власні інтереси. Вона полягає в ретельній спробі перенести конфлікт і перенесення серйозних рішень на майбутнє. Це чітко простежується у паремії *Мені аби місяць світив, а зорі як хочуть – May the moon shine on me and the stars as they wish* [50, с. 57].

Пристосування як стратегія передбачає прихильність сторін до збереження гармонії у взаємовідносинах шляхом довіри або поступок [32, с. 16]. Фольклор багатий на приклади даної стратегії, про що свідчить паремії *Не*

рий яму іншому, сам у неї впадеш – *Curses like chickens come home to roots* [50, с. 36].

Під міжкультурним аспектом розуміється взаємодія представників різних культур та мов у процесі спілкування. Для обміну інформацією співрозмовники повинні досконало володіти мовними засобами та специфічними традиціями окремого народу. Як приклад, одне і те саме явище може відтворюватися та розумітися по-різному. Саме тому, іноді прислів'я можуть мати подвійний зміст [1, с. 116]. Розглянемо групу прислів'їв з лексемами «життя» та «достаток». В українських прислів'ях життя сприймається як випробування: *Гіркий світ, а треба жити; Життя прожити – не поле перейти* [59, с. 25, 27]. Англійські прислів'я відображують життя не в такому трагічному світлі – *Life is sweet; Life is a bed of roses* [62, с.65].

Паремії, пов'язані з грошима та достатком, показують чітку різницю у ставленні українського та британського народів. У англійському фольклорі більшість прислів'їв пов'язують бідність з деградацією особистості: *An empty sack doesnt stand straight; The evil dances in empty pockets* [62, с. 3, 178]. В українському менталітеті більше притаманна заздрість та негатив – *Багач не відає, що бідний обідає; Сусід спати не дає – добре живе* [59, с. 13, 145].

Існують також приклади паремій, які відсутні в інших мовах, а саме *З москалем дружи, а камінь за пазухою держи; Чого не може громада, того і козакові зась* [59, с. 28, 174].

Отже, вивчення паремій дозволяє зрозуміти не тільки мовні правила спілкування, етикетні норми, але і психологію людини та певного народу. Саме прислів'я та приказки несуть найбільшу кількість інформації про культуру, традиції та менталітет народів світу.

2.2. Національна специфіка паремій

Для вивчення національно-культурних особливостей українського та британського народу доцільно звернути увагу саме на паремії, в яких можна знайти чітке образне уявлення про традиції, цінності, мудрість, дух народу, стиль життя та погляди людей. Національний характер тісно пов'язаний із національним менталітетом. Національний менталітет – це сукупність психологічних та поведінкових установок спільноти, які виражаються в їх особливому світовідчутті, сприйманні, складі розуму, здатності мислити, способі життя [51, с. 897]. Менталітет можна розглядати як певний національно специфічний спосіб мислення народу, як спосіб відношення людини до світу.

Проаналізувавши англійські паремії, нами було виділено основні риси характеру британського народу, а саме: ввічливість, тактовність, скромність, консервативне відношення до життя, стриманість, чемність, обережність, особливе відношення до грошей, специфічне почуття гумору, етикет та повага [4, с. 45]. Саме ці риси будують в нашій уяві образ типового британця, прикладами чого, на нашу думку, є прислів'я, які відображають національну специфіку народу:

A good name is better than riches – Добре ім'я, краще ніж багатство;

My home is my castle – Мій дім – моя фортеця [50, с. 181, 204].

Не менш важливою частиною британського менталітету є сімейні цінності. Сім'ю не уявляють без дітей. Існує стереотип, що якщо у чоловіка є жінка, батьки, сестри та брати, але не має дітей – то це не родина, наприклад:

A babe in the house is a well-spring of pleasure — Діти не в тягар, а в радість;

Every Jack must have his Jill — Всякая наречена для свого нареченого народиться;

His hat covers his family — Без дружини як без шапки [50, с. 180, 197, 217].

Прислів'я *Live and let live – Сам живи й іншим не заважай* [50, с. 68]

говорить про чемність, етикет та повагу англійця не тільки до членів родини, але і до незнайомців. Вони завжди проявляють шанобливе ставлення до співрозмовника, незалежно від теми спілкування. Для цього народу також характерне поняття «особистого простору», тобто мінімальне втручання в їх життя [4, с. 55].

В добре відомій паремії *Don't look a gift horse in the mouth – Дарованому коню в зуби не дивляться* [50, с. 45] простежуються нотки консервативності британців в житті, поведінці, побуті та навіть одязі. А прислів'я *The early bird catches the worm – Успіх приходить до тих, хто добре готується* [50, с. 254] описує працьовитість та відданість своїй справі, яка притаманна британському народу.

Почуття гумору є національною рисою англійської нації. Через свою специфіку британські жарти не завжди зрозумілі для іноземців. Проте це не заважає англійцям в деяких жартах навіть висміювати самих себе. Вони сміються над усім, у тому числі і над тим, що, наприклад, в українській культурі вважається святим та недоторканим. Також популярними жартами є жарти про уряд, та навіть королівську сім'ю [17, с. 76].

Ще однією важивою рисою англійського менталітету є активне використання явищ природи та погоди в повсякденних розмовах. У ході дослідження було виявлено безліч таких прислів'їв та приказок, наприклад:

Save it for a rainy day – Відклади це на чорний день;

It never rains but it pours – Біда не приходить одна;

Rain before seven, clear by eleven – Сім п'ятниць на тиждень [50, с. 201, 234, 275].

Особливе значення британці приділяють матеріальним речам, а саме грошам. У менталітеті англійського народу закладено економічність, раціональність у використанні коштів та особливе ставлення до збагачення [26, с. 97]. Британці не готові обговорювати свою зарплату чи вартість будинку або машини, наприклад:

Money is a good but a servant bad master - Гроші — хороший слуга, але поганий господар;

Thrift is a great revenue - Ощадливість обіцяє великий прибуток;

Better to be without gold than without a friend – Краще мати друга, аніж багатство [50, с. 145, 235, 78].

Обережність та передбачливість – невід’ємні риси британців, вони вважають за потрібне все планувати наперед і прораховувати можливі ризики [17, с. 78]. Такі прислів’я як *When in Rome, do as the Romans do - В чужий монастир зі своїм статутом не ходять; Stupid is as stupid does - Дурний той, хто робить нерозумні вчинки* є тому підтвердженням [50].

Ментальність українського народу формувалася під впливом складних історичних обставин та впливу різних держав. Основними рисами українців є любов до праці, справедливість, щедрість, вміння жити сьогоднішнім днем, заощадливість, а також особливе відношення до сім’ї, дружби, кохання та дівочої вроди [8, с. 24]. Розглянемо вплив цих цінностей на створення паремій в українській мові.

Добре відомим фактом є те, що українських жінок уважають найвродливішими в світі. У народному фольклорі існує дуже багато приказок та прислів’їв, наприклад *Гарна молодиця, хоч води напийся; Нема кращого на вроду, як ясна зоря в погоду; Краса до віння, а розум до кінця* [59, с. 113].

Родина в житті українця займає важливе місце. Кожна людина дуже прив’язана до своєї сім’ї, в якій намагається будувати міцні стосунки. Для нас характерно піклуватися про своїх близьких та підтримувати дітей матеріально до зрілого віку. Пошана до жінки теж є важливим аспектом, оскільки вона є головою сім’ї та оберегом будинку: *Бери жінку в одній льолі, аби була до любові; Тоді дівка пишна, як заміж вийшла; Заміж іти — не дощову годину перестоятъ; Живуть між собою, як голубів пара; Від сердитої жінки постарієш, а від доброї — помолодієш* [59, с. 134].

Не менш важливе значення в українських пареміях мають поняття

дружби та кохання: *Де любов і згода, там і двір красний; Не той друг, хто медом маже, а той, хто правду каже; Дружба та братство – найбільше багатство; Дай серцю волю — заведе в неволю* [59, с. 24]. Важливо відзначити наявність специфічної риси українського народу, а саме так званого інституту соціальних зв'язків, наприклад кумівство, дружба та родинні зв'язки, що в свою чергу не притаманне британцям.

Працьовитість та хазяйновитість складають типовий образ українця. Ми легко опановуємо декілька суміжних або зовсім різних професій. З давніх давен ці риси були описані і у фольклорі: *Без роботи день роком стає; Бджола мала, а й та працює; Зароблена копійка краща за крадений карбованець; Недаром говориться, що діло майстра боїться* [59, с. 67].

Україна вважається однією з найгостинніших держав світу. Кожен іноземець, приїжджаючи до нас, відчуває щедрість наших людей та відчуває себе як у дома. Недарма такі прислів'я як *Веселий гість - дому радість; Любиши в гостях бувати, люби ж гостей і приймати; Чим маю, тим приймаю* [59, с. 162] часто використовуються в повсякденному житті під час прийому гостей.

Невід'ємною складовою сучасного менталітету українців є ощадливість. Історично ця риса характеру зародилася ще в часи Київської Русі. У результаті різних економічних ситуацій в країні, сьогодні більшість співвітчизників прагнуть забезпечити гідне життя своїй родині, не покладаючись на допомогу держави та проявляючи підприємницьку активність. *Копійка гривню береже, а гривня голову стереже; Легше нажити гроші, ніж зберегти; В доброго хазяїна і соломинка не пропаде* [59, с. 57] - є яскравим підтвердженням цього факту в українській народній творчості.

Отже, багато спільних рис є в людських відносинах, моральних принципах українців та британців, а також існують певні відмінності в рисах національного характеру і менталітетах. Паремії – джерело для вивчення народів, їх культури і національних особливостей.

2.3. Диференціація паремій за видами

У фольклористиці не існує сталої диференціації паремій. Тому кожен збірник використовує свою, в основному базуючись на певних критеріях, наприклад: класифікація за алфавітом, класифікація відповідно до тематики або ідеї, класифікація за часом створення, класифікація за ознакою походження та класифікація за сферами життя суспільства [12, с. 108].

Диференціація паремій за алфавітом передбачає розташування прислів'їв або приказок в алфавітному порядку відповідно до перших букв першого слова [18, с. 56]. Цей метод є доволі простим, але є і недолік, а саме при перекладі з англійської мови на українську, або навпаки, може спостерігатися різниця у першому слові паремії, наприклад:

Вісті не лежать на місці – Bad news travels fast;

В тихому болоті чорти водяться – Still waters run deep;

Вчи лінивого не молотом, а голодом – Needs must when the devil drives.

Desperate diseases must have desperate remedies – Відчайдушні часи вимагають відчайдушних заходів;

Do as you would be done by – Стався до інших так, як хотів би, щоб ставилися до тебе;

Dry bread at home is better than roast meat abroad - В гостях добре, а вдома – краще [59,62].

Класифікація паремій за тематикою (тематична класифікація) – це класифікація прислів'їв та приказок за певним тематичним словом, що їх об'єднує [18, с. 57]. Цей спосіб доцільний, якщо, наприклад, необхідно знайти усі наявні у збірнику прислів'я про дружбу, кохання або вірність. Проте така диференціація має суттєвий мінус – деякі паремії вживаються в переносному образному сенсі, тобто мають протилежний зміст.

Наприклад наведемо групування українських паремії за ключовим словом «Кохання» у тематичному словнику популярних українських прислів'їв та приказок В.М. Северинюка та їх англійські еквіваленти:

Де любовь у хаті, там люди багаті – Where there is love there is no darkness;

Кохання не пожар, але як загориться – не потушиш – No herb will cure love;

Любов не замкнеш на замок – Love laughs at locksmiths;

Любов зла, полюбиш і козла - Love is blind [59, с.78; 53, с.23, 47, 154].

Класифікація паремій за місцем походження (генетична класифікація) розділяє матеріал за мовою чи країною виникнення [18, с. 57], наприклад:

- прислів'я арабського походження *Кров не змивається кров'ю; Аллах дарує сережки безухому; Язик — ворог потилиці* зі збірника Т.Лебединської та І. Лебединського [57];

- паремії англійського та американського походження з навчального посібник О. Ю. Дубенко - *Charity begins at home - Благодійність починається вдома; The road to hell is paved with good intentions - Благими намірами вимощена дорога до пекла; Can not win a shootout with a butter knife - На перестрілці ніж не дістають* [53].

- прислів'я китайського походження у праці В. Мяснікова - *Мудрець, який лише споглядає, не вартий дурня, що хоч одну річ та своїми руками зробив; Багато їстимеш — не відчуватимеш смаку, багато говоритимеш — слова ціну втратять; Ціна рису дорівнює ціні перлів, ціна хмизу — ціні коричневого дерева* [58].

Виділяють також розподіл паремій за сферами життя суспільства, яка в них описана [18, с. 57]:

- паремії, що виникли на основі трудової діяльності:

Де праця вчителя завзята, там країна на героїв багата;

У хлібороба руки чорні, зате хліб білий;

Too many cooks spoil the broth;

Such carpenters, such chips [59, 62].

- паремії, що відображають устрій суспільства:

До свого роду — хоч через воду;

Які люди, такі й порядки;

A man becomes like those whose society he loves;

We won't have a society if we destroy the environment [59, 62].

- паремії, що виникли на основі побуту та традицій:

Стіни вуха мають;

Нова мітла по-новому мете;

So many countries, so many customs;

Tradition wears a snowy beard [59, 62].

Отже, було розглянуто основну класифікацію прислів'їв та приказок і наведено приклади для більш наочного розуміння. На мою думку, найбільш доречною є тематична класифікація та класифікація за сферами життя суспільства.

ВИСНОКИ ДО РОЗДІЛУ 2

Вивчення паремії як частини етнокультури є дуже важливим процесом у науці. Вона поєднує в собі знання про культурну, соціокультурну антропологію та етнолінгвістику. Паремія – це середовище етнокультурних процесів, це форми способу життя і культури всередині етносу, а також тісний перетин мови й культури. Мовний етикет є «обличчям» кожної нації, а також важливою частиною будь якої культури. Саме тому дослідження цього питання є важливим для подальшого розгляду паремій англійського та українського фольклору.

Прислів'я та приказки є частиною мовного та мовленнєвого етикету та може реалізовуватися на різних мовних рівнях. На лексичному рівні це стійкі висловлювання. На стилістичному рівні це грамотна вимова та мінімізація непристойних слів. На інтонаційному рівні важливо вживати правильну інтонацію, оскільки вона здатна змінювати зміст сказаного або передати неправильну думку.

Явище мовного етикету можна назвати універсальним, проте кожен народ має свою національну специфічну систему правил поведінки при спілкуванні. Становлення мовного етикету українців відбувалося віками та має історичне підґрунтя.

У повсякденному житті кожен з нас використовує паремії у таких вербальних діях як привітання або прощання, звертання або прохання, привернення уваги, запрошення або знайомство, порада або пропозиція, згода або відмова, вибачення, співчуття, комплімент та інше, маючи на меті виконання ним певних функцій, а саме: конотативної або функції ввічливості, імперативної, емоційної та символічної.

Завдяки пареміям існує можливість вивчення традицій, цінностей, мудрості, духу народу, стилю життя та поглядів людей. Національний характер тісно пов'язаний із національним менталітетом.

Після проведеного дослідження англійських прислів'їв з семантикою порівняння було виокремлено основні риси характеру британського народу, а саме ввічливість, тактовність, скромність, консервативне відношення до життя, стриманість, чемність, обережність, особливе відношення до грошей, специфічне почуття гумору, етикет та повага. Основними рисами українців, які описуються у прислів'ях та приказках, є любов до праці, справедливість, щедрість, уміння жити сьогоднішнім днем, заощадливість, а також особливе відношення до сім'ї, дружби, кохання та дівочої вроди.

У фольклористиці не існує сталої диференціації паремій. Тому доцільно виділити основні критерії, за якими класифікують прислів'я та приказки: класифікація згідно з опорним словом, класифікація за алфавітом, класифікація відповідно до тематики або ідеї, класифікація за ознакою походження, класифікація за часом створення та інші.

РОЗДІЛ 3

ПЕРЕКЛАДАЦЬКИЙ АСПЕКТ СФЕРИ ПАРЕМІЙ З СЕМАНТИКОЮ ПОРІВНЯННЯ

3.1. Правила перекладу паремій. Поняття адекватності та еквівалентності перекладу

Переклад паремій відносять до літературного перекладу, який пов'язаний з поетичним. Питання перекладу англійських прислів'їв та приказок завжди викликало бурхливе обговорення та дискусію. Ця проблематика залишається актуальною і досі, та потребує детального аналізу [37, с.214].

Паремії англійської та української мов мають певні спільні риси, а саме подібність за лексичним складом, комунікативним значенням та стилістикою, але значна їх частина має певні свої особливості, і відповідник у іншій мові часто виступає тільки приблизним, але не точним [46, с. 182].

Перекладаючи паремії, необхідно враховувати основні принципи перекладу лексичних засобів:

- орієнтуватися на контекст прислів'я чи приказки;
- дотримуватися стилістики;
- опиратися на основний словниковий фонд;
- використовувати слова, які точно відповідають оригіналу [23, с.250].

У сфері перекладу існує 2 основні категорії – еквівалентність та адекватність перекладу. Під «еквівалентністю» мається на увазі змістова ідентичність оригіналу й перекладеного тексту, вона залежить від мови оригіналу та засобів, які використовувалися для відтворення змісту. В. Н. Комісаров виділяє наступні п'ять рівнів еквівалентності:

- перший рівень еквівалентності, при якому відбувається переклад із втратою образності;
- другий рівень еквівалентності, що передбачає відтворення змісту паремії іншими образами;
- третій рівень еквівалентності, в процесі якого відтворення змісту відбувається за допомогою подібних образів;
- четвертий рівень еквівалентності, що використовує подібні образи та синтаксичні конструкції для відтворення змісту паремії;
- п'ятий рівень еквівалентності, що має в собі компоненти четвертого рівня, а також включає словникові еквіваленти [39, с. 12-13].

Переклад прислів'їв та приказок повинен бути максимально адекватним до оригіналу. За В. Н. Комісаровим, під поняттям «адекватний переклад» розуміється переклад із комунікативним ефектом на максимально можливому рівні еквівалентності без порушення норм та жанрово-стилістичних вимог. Саме такий переклад вважається еталоном перекладацьких дій [20, с. 87].

У перекладознавстві виділяють п'ять основних способів перекладу паремій: переклад повним еквівалентом, переклад з частковим відповідником, переклад методом калькування, переклад з «псевдодослівним» відповідником, описовий метод [35, с. 216].

Метод перекладу повним відповідником (еквівалентом) використовується тоді, коли в мові перекладу є паремія, яка ідентична за значенням, функцією та стилістикою до мови оригіналу і повністю співпадає за змістом. При перекладі таким способом лексична образність прислів'я не зникає, але його структура самого прислів'я може бути змінена [35, с. 216]:

Master your temper lest it masters you - Приборкай свій норов, щоб він не приборкав тебе;

Never do tomorrow what you can do today - Не відкладай на завтра те, що сьогодні можна зробити;

It is never too late to learn – Вчитись ніколи не пізно;

Money can't buy happiness – За гроші щастя не купиш [59, 62].

Доцільно зазначати, що при перекладі методом повного еквіваленту, деякі прислів'я та приказки співпадають в англійській та українській мові, оскільки джерелом їх виникнення є запозичення з латинської чи грецької мови:

All roads lead to Rome – Усі дороги ведуть у Рим;

Time is money – Час – гроші;

Knowledge is power – Знання – сила;

Health is better than wealth – Здоров'я краще багатства [59, 62].

Наступним способом є переклад з частковим відповідником. Під час такого перекладу в паремії зберігається її зміст, функція та стилістичне забарвлення, але втрачається образність [21, с.110]:

A fool always rushes to the fore - Не лізь поперед батька в пекло;

A friend in need is a friend indeed - Друзі пізнаються в біді;

Cut from the same cloth – Одного поля ягоди;

A bird in the hand is worth two in the bush – Краще синиця в руках, ніж журавель у небі;

To teach the dog to bark – Не вчи рибу плавати [59, 62].

Дослівний метод перекладу або метод калькування передбачає відтворення прислів'я майже дослівно зі збереженням образних лексем. Усі звороти, які наявні в англійських пареміях, перекладаються відповідно до оригіналу. Завдяки методові калькування можливе відтворення і перенесення національного колориту прислів'я [21, с.111]. Найчастіше саме необразні паремії, які не мають підтексту, передаються дослівним способом:

A bully is always a coward - Забіяка – завжди боягуз;

The act proves intention - Дія підтверджує намір;

Who chatters with you, will chatter of you – Той, хто плете плітки з вами, буде плести і про вас;

Neither fish nor flesh - Ні риба ні м'ясо [50].

Наступним методом є переклад з «псевдодослівним» відповідником. Такий спосіб перекладу доцільно використовувати тоді, коли паремії не мають повного чи часткового відповідника в мові перекладу. При цьому перекладач повинен запропонувати свій унікальний варіант перекладу, не зберігаючи зміст та образність прислів'я. Дуже часто цей метод «псевдоприслів'я» використовують у перекладі художніх творів зарубіжної літератури, оскільки іноді взагалі відсутні еквіваленти деяких прислів'їв [35, с. 218]. Метод «псевдодослівного» відповідника спостерігається у таких пареміях як: *A good riddance to bad rubbish* - *Баба з воза – кобилі легше* (якщо перекладати дослівно, то прислів'я звучало б як *добра прогулянка на погане сміття*); *Nature draws more than ten oxen* – *Як вовка не годуй, а він все в ліс дивиться* (дослівний переклад *Природа приваблює більше ніж десять волів*); *To hold a wolf by the ears* – *Битись, як риба об лід* (при дослівному перекладі прислів'я звучить як *Тримати вовка за вуха*); *The tailor makes the man* - *Дерево листя прикрашають, а людину одяг* (дослівний переклад звучить як *Кравець робить людину*) [50].

Останній, але не менш значимий метод перекладу паремій – це описовий метод. Він використовується за відсутності повних або часткових відповідників та неможливості використання методу калькування. Під описовим методом розуміється пояснення, порівняння, опис або тлумачення прислів'я або приказки, після якого вони перестають існувати як самостійна одиниця мови [35, с. 219]:

Self done is well done – *Добре робиться те, що робиться своїми руками;*

A little pot is soon hot – *Дурня легко вивести із себе;*

It is a good fishing in troubled water – *В каламутній воді риба ловиться краще;*

Money spent on the brain is never spent in vain – *Гроші, витрачені на освіту, завжди окуповуються* [50].

Основним недоліком такого способу є те, що під час перекладу не

зберігається стилістика та зміст паремій.

Переклад паремій є одним з найскладніших перекладів у сфері лінгвістики. Серед основних проблем перекладу пареміологічних одиниць, вважаємо за доцільне погодитися з Рецкером:

- відсутність максимально точного аналогу прислів'я у мові перекладу, яке б передавало дослівний зміст;
- неможливість збереження емоційності та образності українських і англійських прислів'їв (паремії співпадають у певному сенсі, але мають різну емоційну функцію або стилістичне забарвлення)
- мінімальне збереження національного колориту при перекладі [34, с. 145].

Для того, щоб здійснити максимально адекватний та еквівалентний переклад, автор повинен знати мову оригіналу та мову перекладу на високому рівні, вміти аналізувати та виділяти основну інформацію, яку несе в собі паремія, володіти знанням про побут, історію, культуру та традиції. В це же час перекладачу слід використовувати основні принципи, а саме:

- підібрати найбільш доцільний метод перекладу паремії з англійської на українську мову;
- орієнтуватися на контекст паремії у мові оригіналу;
- дотримуватися стилістики;
- використовувати сталі фразеологічні одиниці [39, с. 8].

Отже, основними методами перекладу є метод повного еквіваленту при наявності аналогічних прислів'їв та приказок, метод часткових еквівалентів та метод «псевдодослівного» відповідника. Метод калькування та описовий метод доцільно використовувати при неможливості перекладу іншими способами. При цьому автору необхідно не забувати про основні принципи перекладу паремій.

3.2. Особливості перекладу англійських паремій з семантикою порівняння на українську мову

Англійська мова багата на прислів'я, приказки, ідіоми та фразеологізми, що зустрічаються як в повсякденному житті та спілкуванні між людьми, так і в літературних творах, засобах масової інформації, щоденних виданнях, серіалах, фільмах, радіо та музиці. Англійський пареміологічний фонд є однією з найбільш складних тем для тих, хто вивчає іноземну мову.

Англійські прислів'я в своєму складі можуть мати порівняння, наприклад: *Life without friendship is like the sky without sun, Dry bread at home is better than roast meat abroad, A friend's frown is better than a foe's smile* [62, с.243, 88, 51]. Порівняння, як художній засіб - це уявлення про певний предмет або явище шляхом зіставлення його зі схожим за певною характеристикою предметом або явищем відповідно [51, с.530].

Виділяють 3 основні типи порівняння, а саме:

- просте, в якому один предмет порівнюється з іншим схожим предметом (*As like as two peas* - Як дві краплі води; *Mute as a fish* - Німий, як риба; *As you sow, so you reap* - Що посієш, те й пожнеш) [50, с. 12, 19, 78];
- поширене, коли предмет чи явище зіставляється з кількома ознаками (*Speech is silver, but silence is gold* - Слово - срібло, мовчанка – золото; *Money is a good servant but a bad master* - Гроші – добрий слуга та лихий пан; *Love is blind, as well as hatred* - Любов, як і ненависть, сліпа) [50, с. 267,145,120];
- заперечувальне, коли наявне протиставлення двох предметів чи явищ (*Betwixt and between* - Ні риба, ні м'ясо; *Everybody wants to go to heaven but nobody wants to die* - Хочеться рибку з'їсти, та не хочеться в воду лізти; *The chain is no stronger than its weakest link* – Де тонко, там і рветься) [50, с. 34, 56, 266].

Як відомо, існує п'ять основних способів перекладу паремій: переклад повним еквівалентом, переклад з частковим відповідником, переклад методом калькування, переклад з «псевдодослівним» відповідником, описовий метод.

Аналізуючи обрані англійські прислів'я з семантикою порівняння та їх українські відповідники виявлено, що найбільш уживаним методом перекладу на українську мову є метод повного відповідника. Це чітко простежується у прислів'ях *All is not gold that glitters* - *Не все золото, що блищить* [62,с.181; 59, с.76]; *Better to do well than to say well* - *Краще діло робити, ніж говорити* [62, с.35; 59,с.112]; *A hungry man is an angry man* - *голодна людина - сердита людина* [62, с.22; 59, с.105]; *Like teacher, like pupil* - *Який учитель, такий и учень* [62,с.12; 59,с.56]; *A baited cat may grow as fierce as a lion.* - *Зацькована кішка може битися, як розлючений лев* [62,с.23; 59,с.78]. Як бачимо, паремії збігаються за всіма ознаками: відтворення змісту схоже до оригіналу за образністю, а також реалізована метафора, опираючись на ідентичні образи. В основному повні еквіваленти - це інтернаціональні прислів'я.

Такі англійські паремії, як *A cat with nine lives.* - *Живучий, як кішка*; *Better be the head of a dog, than the tail of a lion.* - *Краще бути першим серед останніх, ніж останнім серед перших*; *As like as two peas in a pod* - *Як дві краплі води* [50, с.10, 267, 12] та інші 4 прислів'я були перекладені методом часткового відповідника, що також свідчить про його активне використання перекладачами. Наприклад, якби паремія *A cat with nine lives* [50, с.10] була перекладена дослівно, то вона звучала як *Кішка, с дев'ятьма життями*. В свою чергу, перекладач зберіг образність та семантичне значення, обираючи лексему «кішка», проте проводить аналогію зі здатністю тварини відновлювати свій організм самотійно, виживати у складних умовах та жити довгим життям.

Доречно відмітити, що в українських та англійських прислів'ях використовують різні образи та символи для позначення подібності речей або явищ. При перекладі паремії *Better be the head of a dog, than the tail of a lion*, було використано порівняння голови, як «першої» або «головної» частини тіла,

а хвоста – як «останньої», а також порівняння тварин – собаки та лева. Як відомо, лева прийнято вважати лідером, найкращим, в той час як собака в даному прислів'ї несе в собі образ невдахи. Саме тому український переклад звучить як *Краще бути першим серед останніх, ніж останнім серед перших* [50, с.267]. При цьому, в українському відповіднику збережено зміст та стилістику.

Дуже часто при перекладі на українську мову використовують образи природних явищ, таких як вогонь, вода, вітер та інші. Наприклад, англійська паремія *As like as two peas in a pod* при перекладі методом часткового відповідника звучить як *Схожі як дві краплі води*, проте при дослівному перекладі вона має інший зміст - *Схожі як дві горошини на стручку* [50, с. 12].

При частковому еквівалентному перекладі паремії можуть співпадати за змістом, проте різнитися за образом, який лежить в основі. Доречно відмітити, що в даному методі часто використовується конструкція протиставлення «не...а» для більш адекватного перекладу прислів'я. Наприклад *Better be born lucky than rich* [53, с. 213] при дослівній передачі змісту звучало б як *Краще народитися щасливим, ніж багатим*. Конструкція протиставлення «не...а» надає більшої образності та колоритності, і як наслідок паремія звучить як *Не родись багатий та вродливий, а родись при долі та щасливий* [59, с. 34]. Аналогічний прийом спостерігаємо у прислів'ї *Good fame is better than a good face* - *Не той гарний, що гарний, а той, що діло робить* [53, с.18; 59, с. 60] (хоча дослівний переклад *Хороша слава краще, ніж добре обличчя*).

Не менш цікавим прикладом є переклад паремії *East or west, home is best* - *Всюди добре, а вдома найкраще* [50, с. 45]. Як бачимо, відбулося узагальнення двох образів «East» - «Схід» та «West» - «Захід» у один «Всюди». Мета цього прислів'я показати, що не важливо де людина знаходиться, у якій частині світу, але саме вдома вона почуватиме себе найкраще.

Прислів'я *A man can do no more than he can* - *Вище голови не стрибнеш* [50, с. 14] також відноситься до часткового еквіваленту. Саме цей метод

дозволив зробити переклад літературно красивим та зберегти зміст. Якщо б використовувався метод повного еквіваленту то паремія звучала як *Людина може зробити не більше ніж вона може*. Такий варіант не є вдалим з точки зору граматики та звучання.

Переклад англійських паремії методом калькування відбувається шляхом точного відтворення змісту завдяки словосполученням, які зберігають порядок слів відповідно до оригіналу. Саме такий прийом перекладу є найбільш легким для сприйняття читачів. Як приклад, прислів'я *A friend's frown is better than a foe's smile* - *Краще гірка правда, ніж солодка брехня* [62, с.51; 59, с.111]. В такому перекладі гірка правда відображається як похмуре обличчя друга, а солодка брехня – як посмішка ворога. Ще одним прикладом слугує вислів *Old friends like the old wine are best* - *Старий друг - кращий двох нових* [62, с. 88; 59, с. 33], в якому давня дружба прирівнюється до витриманого часом вина.

Також методом калькування перекладені наступні паремії:

A bad compromise is better than a good lawsuit - *Поганий мир кращий доброї сварки;*

Like greased lightning. - *Як по маслу* [59, 62].

Як відомо, описовий метод перекладу з англійської на українську мову притаманний у випадку відсутності повного або часткового еквіваленту. Перекладач ніби переказує прислів'я, дає його пояснення мовою перекладу – тобто українською. Наприклад, паремія *Neck or nothing* [56, с.334] означає домогтися запланованого, або все втратити. Найкращим перекладом на українську мову буде прислів'я *Або пан, або пропав* [59, с.77], що повністю передає зміст оригіналу.

Англійське прислів'я *Enough is as good as a feast* [56, с.109] говорить про те, що немає сенсу гнатися на чимось більшим, ніж є в цьому житті. В українській мові доцільним буде переклад *Все добре в міру* [59, с. 16].

Буквальний зміст прислів'я *The chain is no stronger than its weakest link* [50, с.266] полягає в тому, що міцність ланцюга залежить від найслабшої його

частинки. При описовому методі перекладу український аналог звучить як *Де тонко, там і рветься* [59, с. 156].

.As the fool thinks, so the bell clinks [62, с.278] – ще один приклад використання описового методу. Ця паремія говорить про те, що не розумна людина мислить так, як їй вздумається, та робить те, що хоче, незважаючи на правила. В українській мові це прислів'я дуже популярне та звучить як *Дурню закон не писаний* [59, с.26]. Іншими прикладами є *Betwixt and between – Ні те, ні се; It is better to wear out than to rust out - Краще зноситися, ніж заіржавіти* [62, с. 166; 59, с.98].

Як бачимо, для того, щоб правильно перекласти паремію, спочатку було визначено характер ситуації, яку вона описує, а вже потім підібрано еквівалент, який максимально зберіг образність та зміст в українській мові.

Останній серед методів, а саме метод псевдовідповідника має місце, тоді коли для прислів'я не знаходиться повного, часткового аналога в українській мові. Відбувається передача тексту паремії українською мовою з незначними змінами і трансформацію під псевдовідповідник. Як приклад: *Everybody wants to go to heaven but nobody wants to die* [62, с. 321] (в буквальному сенсі прислів'я говорить про те, що усі хочуть потрапити до раю, але ніхто не хоче помирати), коли ж псевдовідповідник звучить, як *Хочеться рибку з'їсти, та не хочеться в воду лізти* [59, с.173].

. Прислів'я *Be slow to promise and quick to perform* [62, с.151] дослівно має значення , що потрібно бути повільним, коли обіцяєш щось та швидким, коли робиш це. В українському перекладі - *Краще не обіцяти, як слова не тримати* [59, с.18]. Черствий хліб вдома краще, ніж запечене м'ясо закордоном – саме такий зміст несе в собі паремія *Dry bread at home is better than roast meat abroad* і має такий псевдовідповідник як *В гостях добре, а вдома – краще* [62, с. 88; 59, с.12].

Choose a wife rather by your ear than by your eye [56, с.65] говорить про те, що краще обирати дружину не очима, а вухами. В українській мові це прислів'я *Не шукай краси, а шукай доброти* [59, с.64].

Балакун, мов дірява бочка, нічого в собі не задержить [59, с.14] – це найбільш влучний псевдовідповідник до англійської паремії *A tattler is worse than a thief* [56, с.8], що в дослівному перекладі означає, що базіка гірше злодія.

Отже, аналіз зібраного матеріалу свідчить про те, що існує можливість перекладу пареміологічних одиниць з однієї мови на іншу. У разі відсутності повних або часткових еквівалентів між англійською та українською мовою точний переклад досягається описом або псевдо відповідником. Для того, щоб виконати правильний переклад фразеологічних одиниць, перекладач повинен мати високий рівень іноземної мови та орієнтуватися у змісті паремії.

3.3. Лексико – граматичні та фонетичні особливості англійських паремій з семантикою порівняння

Для вивчення особливостей англійських прислів'їв і приказок з структурою порівняння доцільно провести їх структурний, лексико-граматичний та фонетичний аналіз.

Структурний аналіз паремій, обраних для дослідження, дає змогу виділити найбільш вживані порівняльні союзи - *better than, as...as, like, than, as...so*. Наприклад, союз *as...as/as* та *like* у прислів'ях вказує на ідентичність порівнювальних явищ або об'єктів. В свою чергу, порівняльний союз *better than, than* говорить про переважання одного предмета над іншим, або його невідповідність. Використовуючи порівняльну структуру *as...so*, ми можемо зробити опис предмета або особистості, що надає нам більш чітке розуміння прислів'їв і приказок.

Проаналізувавши вибрані прислів'я можна зробити висновок, що вони є завершеними фразами, так як побудовані лаконічно і коротко. Структура прислів'я зазвичай має вигляд простого (*Health is better than wealth - Здоров'я краще, ніж багатство*) або складносурядного (*Money is a good servant but a bad master - Гроші – добрий слуга, та лихий пан*) та/чи складнопідрядного (*There are none so blind as those that will not see - Немає більш сліпого, ніж той, хто не бажає бачити*) речення [19, с. 98; 50, с. 145].

В деяких прислів'ях виявлено еліптичні речення, в яких опускаються підмет з присудком [19, с. 102], а саме *Better to do well than to say well - Краще діло робити, ніж говорити; Be slow to promise and quick to perform – Краще не обіцяти, як слова не тримати; Better to be safe than sorry - Краще убезпечити себе, ніж потім шкодувати; Better late than never - Краще пізно, ніж ніколи*. У пареміях *A hungry man is an angry man - Голодна людина - сердита людина; No pains, no gains - Без труда нема плода* [59, 62] спостерігається наявність простого контактного повтору.

Деякі прислів'я будуються на принципі синтаксичного паралелізму [19, с. 113], завдяки якому вони набувають більшої емоційності та образності: *East or west, home is best - Всюди добре, а вдома найкраще; Like father, like son - Який батько такий і син; Old friends like the old wine are best - Старий друг - кращий двох нових; Like teacher, like pupil - який учитель, такий и учень* [50, с. 45, 62, 12, 88].

Відомо, що існує 3 типи речень - розповідні, питальні та спонукальні. Серед обраних паремій майже усі мають форму розповідного речення, та лише декілька – спонукальну: *Be slow to promise and quick to perform – Краще не обіцяти, як слова не тримати; Choose a wife rather by your ear than by your eye - Не шукай краси, а шукай доброти; Better to do well than to say well - Краще діло робити, ніж говорити* [56, с.65, 275; 62, с.151].

Лексико-граматичний аналіз англійських паремій показав, що модальні дієслова дуже часто використовуються для позначення не тільки певної дії або

емоції, а і доцільності та ймовірності якогось явища [29, с. 344]. Наприклад, модальне дієслово *can* висловлює реальну фізичну можливість - *A man can do no more than he can* - *Вище голови не стрибнеш*. Дієслово *may* у прислів'ї означає певне припущення - *Many words may hurt more than swords* - *І від солодких слів буває гірко* [50, с.14, 62, с.35].

У результаті аналізу, ми дійшли висновку, що прислів'я та приказки мають в собі безліч стилістичних засобів, які допомагають досягнути більшої виразності та виділити основну думку. До них відносяться асиндетон, антитеза, епітет, метонімія, гіпербола, метафора, оксюморон.

Так як паремії являються поетичним жанром, їм присутня наявність асиндетону – явища, коли усунені сполучники задля увиразнення та стислості виразу [7, с. 85]: *As the fool thinks, so the bell clinks; As you sow, so you reap; Like teacher, like pupil* - *Який учитель, такий и учень*; *Cat-and-dog life* - *Жити як кішка зі собакою* [50, с. 78; 62, с.278, 78, 12].

Також було виявлено вживання такого стилістичного засобу як оксюморон: *False friends are worse than open enemies* - *Фальшиві друзі гірші за явних ворогів*; *A bad compromise is better than a good lawsuit* - *Поганий мир кращий доброї сварки* [50, с.17, 90].

Для того, щоб підкреслити певну ознаку явища або рису особистості у пареміях використовуються епітети, наприклад: *Dry bread at home is better than roast meat abroad* - *В гостях добре, а вдома – краще*; *Like greased lightning* - *Як по маслу*; *Good fame is better than a good face* - *Не той гарний, що гарний, а той, що діло робить* [50, с.18, 115; 62, с. 88, 53].

Одним із вживаних художніх засобів є метафора – перенесення властивостей одного предмета, явища чи дії на інші [7, с. 88]. Розглянемо його використання на прикладі прислів'я *Love is blind, as well as hatred* - *Любов, як і ненависть, сліпа* [50, с. 134]. В даному випадку метафори «love» та «hatred» ототожнюються з людиною.

Метонімія також використовується в художній літературі та народному фольклорі. Її суть полягає в тому, що одному явищу приписуються властивості іншого, але подібність між ними не спостерігається [7, с. 94]. Як приклад, *An ox is taken by the horns, and the man by the tongue* - *Язик мій - ворог мій* [50, с. 11]. В даному випадку метонімією є слово «tongue», що означає «ворог» через те, що слова, які людина промовляє час від часу можуть нашкодити їй.

Алегорія, як художній прийом, передає певне явище за допомогою конкретного образу з відповідними асоціаціями [19, с.154]. Це чітко простежується у таких пареміях як: *All is not gold that glitters* - *Не все золото, що блищить*; *Speech is silver, but silence is gold.* - *Слово - срібло, мовчанка – золото*; *Mute as a fish* - *Німий, як риба* [62, с. 181; 50, с. 267, 19].

Розповсюдженням явищем у англійських пареміях з семантикою порівняння є антитеза – протиставлення понять або явищ, через їх порівняння [19, с. 152]. Наприклад: *Actions speak louder than words* - *Судять не за словами, а по справах*; *The pen is mightier than the sword* - *Перо сильніше, ніж меч*; *It is better to wear out than to rust out* - *Краще зноситися, ніж заіржавіти*; *A friend's frown is better than a foe's smile* - *Краще гірка правда, ніж солодка брехня* [50, с. 13, 67, 78, 256].

Так як одним із джерел походження прислів'їв та приказок є народна творчість, то має місце такий художній засіб як іронія (приховане глузування). Нерідко вона зустрічається не тільки в англійських прислів'ях, але і в їх українських відповідниках також: *A woman's tongue wags like a lamb's tail* - *Бабин язик – то чортове помело*; *As the fool thinks, so the bell clinks* - *Дурному закон не писаний* [50, с.156; 62, с.278].

До фонетичного аналізу паремій відноситься виявлення рими, алітерації, асонансу. Саме ці засоби відіграють велику роль у створенні образності, мелодійності та легкому запам'ятовуванню прислів'їв та приказок.

Особливе місце серед фонетичних засобів займає рима – співзвучність закінчень. Вона підсилює зміст, посилює музикальність та підкреслює

завершеність думки. Існують рими двох типів: повна чоловіча, чітка чоловіча рима та повна жіноча рима. Повна чоловіча рима утворюється, тоді коли наголос йде на останній склад, який є односкладовою лексемою [40, с. 124].

Серед обраних прислів'їв таку риму виявлено у:

*East or **west**, home is **best*** - Всюди добре, а вдома найкраще;

Health** is better than **wealth - Здоров'я краще, ніж багатство;

*No **pains**, no **gains*** - без труда нема плода;

Better later** than **never - Краще пізно, ніж ніколи;

*As the **fool thinks**, so the bell **clinks*** - Дурному закон не писаний [50, с. 45, 89, 106, 145; 62, с.278].

Основна відмінність чіткої чоловічої рими від повної чоловічої рими це повторюваність голосних передостаннього складу та приголосних [40, с. 244]. Для більш наочного розуміння розглянемо такі паремії: *Many **words** may hurt more than **swords*** - І від солодких слів буває гірко; *Good **fame** is better than a good **face*** - Не той гарний, що гарний, а той, що діло робить [53, с.18, 27; 59, с. 60, 112]. В деяких випадках такий вид рими передбачає повтор цілих слів, наприклад:

*Better to do **well** than to say **well*** - Краще діло робити, ніж говорити;

*It is better to wear **out** than to rust **out*** - Краще зноситися, ніж заіржавіти;

***Like** teacher, **like** pupil* - Який учитель, такий и учень;

*A hungry **man** is an angry **man*** - Голодна людина - сердита людина [59, с.22,37,85, 102; 62, с.12,22,35,190].

. Повна жіноча рима виникає при повторі одного наголошеного і ненаголошеного складу і всіх наступних за ним звуків [40, с.245]. Така рима спостерігається рідше, аніж повна або чітка чоловіча, і на жаль серед обраних прислів'їв з семантикою порівняння вона не виявлена.

Іншим явищем, поширеним у пареміях є алітерація - це повторення одного чи більше приголосних звуків на початку близько розташованих наголошених складів. У сучасній англійській мові під алітерацією розуміється

не тільки повтор початкових звуків, але і звуків в середині слова. Алітерація в прислів'ях та приказках надає мелодійності, підвищує експресивність і звукову виразність [40, с. 247]. Вона буває декількох видів:

- повторення одного приголосного в першому і останньому словах:

*Betwixt and **b**etween* - *Hi ce, ni me;*

*Like greased **l**ightning* - *Як по маслу;*

*Neck or **n**othing* - *Або пан, або пропав* [50, с. 34, 59; 56, с.334]

- повторення приголосного в другому і останньому словах:

*Good **f**ame is better than a good **f**ace* - *Не той гарний, що гарний, а той, що діло робить* [53, с. 18; 59, с. 60].

- повторення приголосного в першому і другому словах:

*Better **b**e the head of a dog, than the tail of a lion.* - *Краще бути першим серед останніх, ніж останнім серед перших;*

*False **f**riends are worse than open enemies* - *Фальшиві друзі гірші за явних ворогів* [50, с.10, 84]

- повторення двох або трьох приголосних у різних словах:

*An ox is **t**aken **b**y **t**he horns, and **t**he man **b**y the **t**ongue.* - *Язик мій - ворог мій;*

Speech is silver, but silence is gold. - *Слово - срібло, мовчанка – золото;*

*A hungry **m**an is an **a**ngry **m**an* - *Голодна людина - сердита людина* [50, с. 11, 267, 22].

Дуже рідко в англійській мові зустрічається алітерація голосних звуків. Серед обраних паремій прикладом може слугувати *Old friends like the old wine are best* - *Старий друг кращий двох нових* [62, с. 88; 59, с. 33].

Іншим поширеним явищем є асонанс, який полягає у повторенні голосних у рядку або на кінці [40, с.245]. Серед обраних паремій асонанс досягається повторенням:

- наголошеного голосної а [ei]:

*No **p**ains, no **g**ains - без труда нема плода ;*

*Good **f**ame is better than a good **f**ace - Не той гарний, що гарний, а той, що діло робить [50, с. 106; 53, с.18; 59, с. 60].*

- наголошеного голосної а [æ]:

*A **m**an **c**an do no more than he **c**an - Вище голови не стрибнеш;*

*A woman's tongue **w**ags like a **l**amb's tail - Бабин язик - чортове помело;*

***H**appiness is nothing more than good health and a **b**ad memory - Щастя це всього лише гарне здоров'я і погана пам'ять [50, с. 14, 62, 156].*

- наголошеного голосної е [e]:

***B**etter later than **n**ever. - Краще пізно, ніж ніколи*

***E**ast or **w**est, home is **b**est. - Всюди добре, а вдома найкраще [50, с. 45, 62].*

Дуже часто алітерація та асонанс можуть поєднуватися в одному прислів'ї. Наприклад, ***L**ife without friendship is **l**ike the sky without **s**un - Життя без дружби - що небо без сонця [62, с.243, 59, с.26]* спостерігається асонанс у вигляді повторення наголошеної голосної і [aɪ] та алітерація у вигляді повторення двох приголосних L та S. У паремії ***H**ealth is better than **w**ealth - Здоров'я краще, ніж багатство [62, с.276, 59, 39]* - асонанс у вигляді повторення наголошеного голосної е [e] та алітерація у вигляді повторення трох приголосних -lth.

Отже, можемо зробити висновок, що фонетичні, стилістичні та лексичні методи підкреслюють поетичну структуру прислів'їв та приказок. Вони виступають засобом їх гармонізації та допомагають кращому сприйняттю на слух.

ВИСНОВКИ ДО РОЗДІЛУ 3

Питання перекладу англійських прислів'їв та приказок завжди викликало бурхливе обговорення та дискусію. Ця проблематика залишається актуальною і досі. Паремії англійської та української мов мають певні спільні риси, а саме подібність за лексичним складом, комунікативним значенням та стилістикою, але значна їх частина має певні свої особливості, і відповідник у іншій мові часто виступає тільки приблизним, але не точним

У сфері перекладу існує 2 основні категорії – еквівалентність та адекватність перекладу. Переклад прислів'їв та приказок повинен бути максимально адекватним до оригіналу. У перекладознавстві виділяють п'ять основних способів перекладу паремій: переклад повним еквівалентом, переклад з частковим відповідником, переклад методом калькування, переклад з «псевдодослівним» відповідником, описовий метод.

Метод перекладу повним відповідником (еквівалентом) використовується тоді, коли в мові перекладу є паремія, яка ідентична за значенням, функцією та стилістикою до мови оригіналу і повністю співпадає за змістом. Під час перекладу паремій методом часткового відповідника зберігається її зміст, функція та стилістичне забарвлення, але втрачається образність. Дослівний метод перекладу або метод калькування передбачає відтворення прислів'я майже дослівно зі збереженням образних лексем. Переклад з «псевдодослівним» відповідником доцільно використовувати тоді, коли паремії не мають повного чи часткового відповідника в мові перекладу. При цьому перекладач повинен запропонувати свій унікальний варіант перекладу, не зберігаючи зміст та образність прислів'я. Описовий метод використовується за відсутності повних або часткових відповідників та неможливості використання методу калькування. Під описовим методом розуміється пояснення, порівняння, опис або тлумачення прислів'я або приказки, після якого вони перестають існувати як самостійна одиниця.

В даному дослідженні увага приділяється саме перекладу англійських прислів'їв та приказок, які в своєму складі мають порівняння - уявлення про певний предмет або явище шляхом зіставлення його зі схожим за певною характеристикою предметом або явищем відповідно. Аналізуючи обрані англійські паремії з семантикою порівняння та їх українські відповідники виявлено, що найбільш уживаними методами перекладу на українську мову є метод повного відповідника, часткового відповідника та описовий метод.

Після проведення структурного, лексико-граматичного та фонетичного аналізу було виявлено, що паремії є завершеними фразами, так як побудовані лаконічно і коротко, в деяких виявлено еліптичні речення. Активно використовуються модальні дієслова та мають в собі безліч стилістичних та фонетичних засобів, таких як асиндетон, оксюморон, епітети, метафора, метонімія, алегорія, антитеза, іронія, рима, алітерація та асонанс.

ЗАГАЛЬНІ ВИСНОВКИ

Мова і культура невід’ємно поєднані між собою. Саме ця тематика є однією з найбільш досліджуваних у лінгвістичних дослідженнях сьогодення. Науковці та представники різних лінгвістичних шкіл приділяють увагу впливу культури на мову та мовні одиниці, що дає змогу вивчити різні сторони та рівні прояву певного культурного явища у мові. У результаті таких досліджень відбулося зародження нової науки – етнолінгвістики.

Пареміологія є одним із розділів етнолінгвістики, який займається вивченням паремій, їх мовним і структурним аналізом. Паремією називають фольклорні малі жанри афористичного спрямування, а саме прислів'я та приказки. Вони є складовою паремійного фонду мови, скарбницею народної мудрості, до якої входять найбільш влучні, ємні, художньо виразні вислови, що торкаються всіх найсуттєвіших сфер життя та діяльності людини. Основним рисами паремій є відтворюваність, стислість, поетичність, образність та експресивність.

Джерела виникнення прислів'їв і приказок досить різноманітні. Основним першоджерелом є колективний розум та думка народу. Велике значення у створенні англійських приказок і прислів'їв має Священного Писання. За часів В. Шекспіра прислів'я та приказки досягли найбільшої популяризації. Не менш важливим джерелом виникнення англійських паремій є запозичення з інших мов, наприклад латинської, грецької, французької, іспанської мов.

Питання виявлення в мові історично-культурної пам'яті етносу, що формують проблематику історичних пошуків ідентичності у колі сучасних лінгвістичних досліджень посідають помітне місце, адже «історія мови – історія етносу». Використовуючи мову, людина нагромаджує знання про світ, що існує, усвідомлює взаємозв'язки між природними явищами, вивчає їх у якісному й кількісному аспектах, з'ясовує характерні риси процесів, які відбуваються між ними.

Останнім часом спостерігається зростання інтересу до паремійних мовних форм. До таких форм відносяться фразеологізми, розмовні штампи, шаблони, фольклорні утворення тощо. Їх вивчення видається співзвучним з дослідженнями в області філософії науки та лінгвістики.

Науковці та лінгвісти не прийшли до єдиного тлумачення термінів *«прислів'я»* та *«приказка»*, але одноголосно виділили основні відмінності між ними, а саме: прислів'я мають завершеність думки та настановчий характер, коли приказки говорять про загальне судження; прислів'я є логічним та завершеним висловом, в свою чергу приказка виступає у реченні як словосполучення або навіть може бути складовою прислів'я.

Аналіз паремій дозволяє зрозуміти не тільки мовні правила спілкування, етикетні норми, але і психологію людини та певного народу. Саме прислів'я та приказки несуть найбільшу кількість інформації про культуру, традиції та менталітет народів світу.

Національно-культурна специфіка певного народу найкраще виражається саме через прислів'я та приказки. Вони найбільш влучно тлумачать ментальність і самобутність та основні традиції певної країни або етносу.

Проаналізувавши англійські паремії, нами було виділено основні риси характеру британського народу, а саме: ввічливість, тактовність, скромність, консервативне відношення до життя, стриманість, чемність, обережність, особливе відношення до грошей, специфічне почуття гумору, етикет та повага. В українських прислів'ях та приказках здебільшого описано такі риси українців як любов до праці, справедливість, щедрість, уміння жити сьогоdnішнім днем, заощадливість, а також особливе відношення до сім'ї, дружби, кохання та дівочої вроди.

Переклад паремій відносять до літературного перекладу, який пов'язаний з поетичним. Питання перекладу англійських прислів'їв та приказок завжди викликало бурхливе обговорення та дискусію. Перекладаючи паремії, необхідно враховувати основні принципи перекладу лексичних засобів:

- орієнтуватися на контекст прислів'я чи приказки;
- дотримуватися стилістики;
- опиратися на основний словниковий фонд;
- використовувати слова, які точно відповідають оригіналу.

Паремії англійської та української мов мають певні спільні риси, а саме подібність за лексичним складом, комунікативним значенням та стилістикою, але значна їх частина має певні свої особливості, і відповідник у іншій мові часто виступає тільки приблизним, але не точним. Переклад прислів'їв та приказок повинен бути максимально адекватним до оригіналу.

У перекладознавстві виділяють п'ять основних способів перекладу паремій: переклад повним еквівалентом, переклад з частковим відповідником, переклад методом калькування, переклад з «псевдодослівним» відповідником, описовий метод.

Багато англійських прислів'їв і приказок знаходять повне відтворення в українській мові за допомогою наявності повних еквівалентів. При частковому еквівалентному перекладі прислів'я мови перекладу еквівалентне прислів'ю оригіналу за значенням, функціями та стилістичним забарвленням, але відрізняється своїм образним змістом. Часто необразні прислів'я і приказки, які не мають підтексту перекладаються методом калькування. У випадку відсутності в мові перекладу повного або часткового еквівалента перекладач шукає «псевдо» прислів'я та відтворює зміст без змін або з незначними змінами. Описовий переклад застосовують найчастіше при відтворенні національно самобутніх висловів, що пов'язані зі способом мислення народу, способом його розуміння навколишнього світу.

Дослідивши переклад пареміологічних одиниць, ми дійшли висновку, що однією з найскладніших проблем художнього перекладу є відтворення оригіналу паремій через їх образність та експресію. Перед перекладачем стоїть проблема вибору найточнішого відповідника, визначення ефективності перекладу тієї чи іншої пареміологічної одиниці. Існує надзвичайно багато

факторів, що ускладнюють та впливають на проблему відтворення пареміологічних одиниць при перекладі, а саме рівень культурного розвитку носіїв мови, географія і побутові умови їхнього життя, культура тощо.

У дослідженні опрацьовано 50 англійських паремій з семантикою порівняння та їх переклад на українську мову, після чого було виявлено, що найбільш вживаним методом перекладу є метод повного та часткового відповідників.

Після проведеного структурного аналізу англійських паремій з семантикою порівняння виявлено переважання порівняльних союзів *better than, as...as, like, than, as...so*, а також наявність еліптичних речень. Серед обраних прислів'їв майже усі мають розповідну форму, та лише декілька – спонукальну, і мають вигляд простого та/чи складнопідрядного речення.

Лексико-граматичний аналіз обраних англійських паремій з семантикою порівняння підтвердив активне використання модальних дієслів, а також наявність безліч стилістичних засобів, які допомагають досягнути більшої виразності та виділити основну думку. До них відносяться асиндетон, антитеза, епітет, метонімія, гіпербола, метафора, оксюморон.

Фонетичний аналіз англійських паремій з семантикою порівняння дав можливість визначити риму, алітерацію, асонанс. Саме ці засоби відіграють велику роль у створенні образності, мелодійності та легкому запам'ятовуванню прислів'їв та приказок. Перспективність отриманих результатів полягає у можливості їх використання для подальших досліджень паремій на різних лінгвістичних рівнях, їх вербальної репрезентації в художніх текстах.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Алексеева Л.И. Этикет и национальные особенности невербального общения. Русский язык за рубежом. №3. 2000. С. 115-121.
2. Алефиренко Н. Ф., Семененко Н. Н. Значение и смысл русских паремий в свете когнитивной прагматики. Известия Уральского государственного университета. №6, часть 2. 2010. С. 169-180.
3. Аникин В. П. Русские народные пословицы, поговорки, загадки и детский фольклор. Пособие для учителей. Москва: Высшая школа, 1957. 295 с.
4. Апресян Ю.Д. Образ человека по данным языка: попытка системного описания. Вопросы языкознания. №1. 1995. С. 37-67.
5. Арнольд И. В. Лексикология современного английского языка. Москва: Высшая Школа, 1986. 295 с.
6. Богдан С.К. Мовний етикет українців: традиції і сучасність. Київ: Рідна мова, 1998. 475 с.
7. Верба Л.Г. Порівняльна лексикологія англійської та української мов. Вінниця: Нова книга, 2003. 187 с.
8. Волошкина И.А. Портрет человека в паремиологии. Единство системного и функционального анализа языковых единиц. № 9. Белгород: Издательство БелГУ, 2006. С. 24-27
9. Гайович Г.В. Поняття «мова», «мовлення», «етикет» у сучасному українському діловому середовищі. Фокус мови: Науково-практичний журнал. № 1. 2010. С. 39 -47.
10. Гердер Й. Г. Мова і національна індивідуальність. Націоналізм. Антологія. Київ: Смолоскип, 2000. 45 с.
11. Глущенко Ж. Є. Про англійські прислів'я та приказки. Англійська мова в початковій школі: наук.-метод. журнал. Харків: «Основа», 2012. № 5. С. 43 – 44.

12. Григораш А.М. Національна самобутність фразеологізмів української та російської мов. Проблеми зіставної семантики. Київ: Черкаси, 1992. С. 108 – 109.
13. Гумбольдт В. фон. Избранные труды по языкознанию. Москва: Прогресс, 2000. 399 с.
14. Доленко М.Т. Сучасна українська мова: навч. посіб. для студ. пед. ін.-тів. Київ: Либідь, 2000. 352 с.
15. Дуденко О. В. Номінативна та комунікативна природа українських паремій: дис. канд.. філол.. наук: 10.02.01. Уманський держ. педагогічний ун-т ім. Павла Тичини. Умань, 2002. 218 с.
16. Жайворонок В. В. Українська етнолінгвістика: деякі аспекти досліджень. Мовознавство : наук.-теор. Журнал. Київ: Ін-т. мовозн. ім. О. О. Потебні, №5. 2001. с. 48 – 63.
17. Жаркова Т.И. Отражение национального характера в пословицах и поговорках. Иностранный язык в школе. №1. 2008. С. 75 - 78.
18. Зорівчак Р.П. Фразеологічна одиниця як перекладознавча категорія: монографія. Львів: Вища школа, 1983. 175 с.
19. Кобріна Н.А. Грамматика английского языка. Синтаксис: учебн. пособ. для студ. высш. учебн. завед. Москва: Просвещение, 1986. 160 с.
20. Комиссаров В. Н. Современное переводоведение : учебн. пособ. Москва: ЭТС, 2002. 424 с.
21. Комиссаров В. Н. Теория перевода (лингвистические аспекты). Москва : Высшая школа, 1990. 253 с.
22. Корень О.В. Системно – функціональні особливості англійських прислів'їв: автореф. дис. канд. філол. наук: 10.02.04. Харківський національний університет імені В.Н. Каразіна. Харків, 2000. 20 с.
23. Костик Є. Особливості перекладу англійських пареміологічних одиниць у прислів'ях та приказках. Теоретична і дидактична філологія. № 20. 2015. С. 250-257.

24. Коцюба, З.Г. Універсальне і національне в паремійних фондах мов європейського ареалу (лінгвокультурологічний аспект): автореф. дис. докт. філол. наук: 10.02.15. Київський національний університет ім. Т. Шевченка. Київ, 2010. 30 с.
25. Крикманн А.А. Некоторые аспекты семантической неопределённости пословицы. Москва: Наука, 1978. 104 с.
26. Магировская, О.В. Национально-культурные особенности лингвистической картины мира (на материале английских и русских пословиц и поговорок): учебн. пособ. по англ. филол. Красноярск: РИО УГПУ, 2005. 116 с.
27. Мовчун А.В. Мовні скарби: Вивчення прислів'їв та приказок у школі: навч.метод. посібник. Київ: Либідь, 2000. 184 с.
28. Мостовий М. І. Лексикологія англійської мови : підруч. для ін-тів і фак. інозем. мов. Харків: Основа, 1993. 255 с.
29. Огуй О. Д. Лексикологія англійської мови: навч. посібн. Вінниця: Нова книга, 2003. 416 с.
30. Пазяк М. М. Українські прислів'я та приказки: Проблеми пареміології та пареміографії. Київ: Наукова думка, 1984. 203 с.
31. Петелина Ю.Н. Отражение национально-культурного фактора в языке / Развитие и взаимодействие национальных культур как фактор стабильности межнациональных отношений в полиэтническом регионе: Материалы Всероссийской научно-практической конференции. Астрахань: Изд-во Астрахан. гос. ун-та, 2000. С. 238 – 241 с.
32. Прокопович Л.В. Культура спілкування в українських народних прислів'ях: навч. посіб. Одеса: Екологія, 2018. 21 с.
33. Пропп В.Я. Фольклор и действительность. Избранные статьи. Москва: ГРВЛ, 1976. 328 с.
34. Рецкер Я.И. Теория перевода и переводческая практика. Москва: Международные отношения, 1974. 184 с.

35. Семененко Н.Н. Фразеология. Паремнология: учебн. пособ. для бакалавров. Москва: Издательство Флинта:Наука, 2009. 322 с.
36. Сидорова Г.Д. Прагматика паремий: пословицы и поговорки как речевые действия: автореф. д-ра филол.наук. Кубанский государственный университет, Краснодар, 1999. 26 с.
37. Смит Л.П. Фразеология английского языка. Москва: Высшая школа, 1998. 351 с.
38. Стельмахович М. Український мовленнєвий етикет. Дивослово. № 3. 1998. С. 20 - 23.
39. Степанов В. В. Адекватний переклад англійських прислів'їв : навч. посіб. Суми: Сумський державний університет, 2018. 156 с.
40. Тараненко, Л. І. Жанрові особливості та функціональне призначення тексту англійського прислів'я: наукові записки Національного університету «Острозька академія». Серія «Філологія». № 53. 2015. С. 244 - 247.
41. Телия В. Н. Русская фразеология. Семантический, прагматический и лингвокультурологический аспекты. Москва: Школа «Языки русской культуры», 1996. 288 с.
42. Цивьян Т. В. Модель мира и её лингвистические основы. Москва: КомКнига, 2005. 280 с.
43. Швачко С. О. Малі тексти англomовного художнього дискурсу: типологічні аспекти. Матеріали III Міжнародної науково – практичної конференції НТУУ «КПІ». Київ: Кафедра, 2016. С. 80 – 82.
44. Шутова М.О. Мовленнєвий етикет як система координат у міжособистісній і міжкультурній комунікації. Вісник КНЛУ. Серія «Філологія». № 1. 2013. С. 134 – 142.
45. Южченко В. Д. Народження і життя фразеологізму. Київ: Радянська школа, 1998. 144 с.

46. Bradeanu L. Difficulties and Strategies in the Translation of Proverbs. Creativity and Formulaic Language. January 2008. 179 – 196 p.
47. Mieder W. Twisted wisdom: Modern Anti – proverbs. Vermont, USA: University of Vermont, 2002. 254 p.
48. Mieder W. Proverbs speak Louder than Words: Folk wisdom in art, culture, folklore, history, literature, and mass media. New Year: Peter Lang, 2008. 357 p.
49. Zolfaghari H. Persian Proverbs: Definitions and Characteristics. Jackson: Journal of Islamic and Human Advanced Research, 2012. 292 p.

СПИСОК ДОВІДНИКІВ ТА ЛЕКСИКОГРАФІЧНИХ ДЖЕРЕЛ

50. Баранцев К.Т. Англо-український фразеологічний словник. Київ: Знання, 2005. 286 с.
51. Бусел В. Т. Великий тлумачний словник сучасної української мови. Ірпінь: Перун, 2009. 1736 с.
52. Даль В.І. Пословицы русского народа: Сборник в 2-х томах. Москва: Худож. литература, 1984. 130 с.
53. Дубенко О.Ю. Англо-американські прислів'я та приказки: навч. посіб. для ВНЗ. Київ: Нова Книга, 2004. 416 с.
54. Жуков В.П. Словарь русских пословиц и поговорок. Москва: Русский язык, 2000. 544 с.
55. Закревська Я. В. Прислів'я. Українська мова. Київ: Українська енциклопедія, 2000. 530 с.
56. Кунин А.В. Большой англо-русский фразеологический словарь. Москва: Живой язык., 1988. 564 с.
57. Лебединська Т., Лебединський І. Арабські прислів'я та приказки. Київ: Видавництво художньої літератури «Дніпро», 1981. 170 с.

58. Мясніков В. Китайські прислів'я та приказки. Київ: Видавництво художньої літератури «Дніпро», 1984. 122 с.
59. Северинюк В.М. Тематичний словник популярних українських прислів'їв та приказок з коментарями. Тернопіль: Навчальна книга «Богдан», 2014. 176 с.
60. Селіванова Е. О. Сучасна лінгвістика: термінологічна енциклопедія. Полтава: Довкілля, 2006. 176 с.
61. Cambridge English Pronounsing Dictionary. Cambridge: Cambridge University Press, 2006. 599 p.
62. Fergusson R. The Penguin Dictionary of Proverbs. Middlesex: Penguin Books, 1995. 384 p.
63. Karagiorgos P. Greek and English Proverbs Collected and Translated by Panos Karagiorgos. Newcastle: Cambridge Scholar Publishing, 1999. 215 p.
64. The Oxford Dictionary. Oxford: Oxford University Press, 1996. 617 p.
65. The Penguin Dictionary of English Synonyms and Antonyms. London: Penguin Books, 1992. 442 p.

Summary

Language is the spiritual treasure of any country. It is not only a mean of human communication, but also a source of knowledge about the ethnos, its history, mentality and value system. An important part of every language is folk art - folklore, including fables, parables, proverbs and sayings.

The relevance of the research is caused by the fact that the English and Ukrainian proverbs and sayings highlight the historical experience, their ideas related to the work, life and culture of the people. The study is relevant because it helps to determine the specifics of the illustrated cultures paremies, that has received insufficient attention in linguistics.

The aim of this research is to search for interlingual elements of the English and Ukrainian languages, based on the form and content of proverbs and sayings.

To achieve this goal, the following **tasks** must be performed:

- to identify the semantic features of proverbs;
- to define the basic concepts that contribute to the peculiarities of national paremies;
- to monitor the specifics of the translation of English paremies into Ukrainian.

The object of this research is English and Ukrainian paremies with the semantics of comparison. **The subject** of this research is the peculiarities of translating proverbs and sayings from one language into another.

Scholars and representatives of different linguistic schools pay attention to the influence of culture on language and language units, which makes it possible to study different aspects and levels of manifestation of a certain cultural phenomenon in language. As a result of such research, a new science was born, named as ethnolinguistics, which studies not only language but also the collective consciousness, the national mentality, the general "picture of the world", that is formed in a particular ethnic group or society in general.

The origin of the ethnolinguistics as a science took place in the eighteenth century, thanks to the German researcher Herder, who wrote about the close relationship between language, thinking and the spirit of the people. Also the origins of the ethnolinguistic approach in Western Europe can be seen in the works of Humboldt.

Paremiology is one of the branches of the ethnolinguistic, which deals with the study of paremies, their linguistic and structural analysis. The concept of paremia came from the Greek word "*pareimia*" - a proverb or Latin "*proverbium*" - a proverb. Paremia is a small folklore genres of aphoristic orientation, such as proverbs and sayings.

The sources of proverbs and sayings are quite diverse. The main source is the collective mind and opinion of the people. Also The Bible takes an important part in creating proverbs and sayings. In Shakespeare's time, proverbs and sayings became the most popular. Shakespeare's works are the third source of paremies. An equally important source of paremies is borrowing from other languages, such as Latin, Greek, French, and Spanish. A large group of proverbs was formed under the influence of Latin and is attributed to the famous Julius Caesar.

Studying of paremies allows us to understand not only the language rules of communication, an etiquette, but also the psychology of man and a certain nation. After analyzing the English paremies, main features of character of the British people was identified, such as: politeness, tact, modesty, conservative attitude to life, caution, special attitude to money, a specific sense of humor, etiquette and respect, which is reflected in such proverbs as: *My home is my castle; Don't look a gift horse in the mouth; Thrift is a great revenue* - *Ощадливість обіцяє великий прибуток*. The main features of Ukrainians are love to work, justice, generosity, ability to live today, thrift, as well as a special attitude to family, friendship, love and virginity: *Гарна молодиця, хоч води напийся; Бери жінку в одній льолі, аби була до любові; Веселий гість - дому радість; Конійка гривню береже, а гривня голову стереже*.

The translation of paremies refers to the literary translation, which is associated with the poetic. The question of translating English proverbs and sayings has always provoked heated discussion and debates. This issue remains relevant to this day and requires detailed analysis.

The paremies of English and Ukrainian languages have certain common features, for example lexical composition and communicative meaning and style. But lots of them has certain features, and the equivalent in another language is often only approximate, but not an accurate. In process of translating paremies, it is necessary to take into account the basic principles of lexical translation: to focus on the context of a proverb or saying; to adhere to the style; to rely on the basic vocabulary; to use words that exactly match the original.

In translation studies, there are five main ways of translating paremies: translation with full equivalent, translation with partial equivalent, translation by tracing method, translation with "pseudo-literal" equivalent, descriptive method.

Having analyzed English proverbs with the semantics of comparison and their Ukrainian equivalents, it was found that the most commonly used method of translation into Ukrainian is the method of full equivalent. It is clear shown in such proverbs like *All is not gold that glitters* - *Не все золото, що блищить*; *Better to do well than to say well* - *Краще діло робити, ніж говорити*; *A hungry man is an angry man* - *голодна людина - сердита людина*; *A baited cat may grow as fierce as a lion.* - *Зацькована кішка може битися, як розлючений лев*. As we can see, the paremies coincide in all aspects: the reproduction of the content is similar to the original, as well as the realized metaphor, based on identical images. Basically, the full equivalents are international proverbs.

Using a partially equivalent translation method, paremies may be the same in content, but different in the underlying image. Such English proverbs as: *Better be the head of a dog, than the tail of a lion.* - *Краще бути першим серед останніх, ніж останнім серед перших*; *As like as two peas in a pod* - *Як дві краплі води* were translated by this method. It is worth saying that this method often uses the

construction of the opposition «не...а» for a more adequate translation of the proverb. For example *Better be born lucky than rich* with a literal transfer of content would sound like *Краще народитися щасливим, ніж багатим*. The construction of the opposition «не...а» gives more imagery and as a consequence the paremia sounds like *Не родись багатий та вродливий, а родись при долі та щасливий*.

The translation of English paremies with the help of the tracing method is done by accurately reproducing the meaning through phrases that preserve the order of the words according to the original. This method of translation is the easiest for readers to perceive. As an example, a proverb *A friend's frown is better than a foe's smile* - *Краще гірка правда, ніж солодка брехня*. In this case, the bitter truth is reflected as the *friend's frown*, and the sweet lie - as a *foe's smile*. Another example is - *Old friends like the old wine are best*, in which an old friendship is equated with a good quality wine.

The descriptive method of translation from English into Ukrainian is inherent when there is an absence of full or partial equivalent. The translator seems to be retelling a proverb, explaining it in the language of translation. For example, paremia *Neck or nothing* means to achieve the planned, or lose everything. The best translation into Ukrainian will be a proverb *Або нан, або пронав*, which fully conveys the content of the original. An English proverb *Enough is as good as a feast* says that there is no point in chasing something bigger than it is in life. Translation in the Ukrainian language sounds like *Все добре в міру*. *As the fool thinks, so the bell clinks* – is another example of the use of a descriptive method. This paremia shows that silly person thinks the way he wants, and does what he wants, despite the rules. In the Ukrainian language this proverb is very popular and sounds like *Дурню закон не писаний*.

Translation with the "pseudo" equivalent method takes place when there is no complete, partial analogue for the proverb in the Ukrainian language. The text of the paremia is being transferred to the Ukrainian language with minor changes and transformed into a pseudo equivalent. As an example *Everybody wants to go to*

heaven but nobody wants to die (literally, the proverb says that everyone wants to go to paradise, but no one wants to die), when the pseudo equivalent sounds like *Хочеться рибку з'їсти, та не хочеться в воду лізти*.

To study the features of English proverbs and sayings with the semantics of comparison, it is advisable to conduct their structural, lexical-grammatical and phonetic analysis. After analyzing the selected proverbs, it can be concluded that the structure of a proverb usually looks as a simple sentence (*Health is better than wealth* - *Здоров'я краще, ніж багатство*), or compound sentence (*Money is a good servant but a bad master* - *Гроші – добрий слуга, та лихий пан*) or complex sentence (*There are none so blind as those that will not see* - *Немає більш сліпого, ніж той, хто не бажає бачити*).

In some proverbs elliptical sentences are found, in which the subject with the predicate is omitted, such as *Better to do well than to say well* - *Краще діло робити, ніж говорити*; *Better late than never* - *Краще пізно, ніж ніколи*. The principle of syntactic parallelism was found in some of proverbs, due to which they become more emotional and imaginative: *East or west, home is best* - *Всюди добре, а вдома найкраще*; *Like father, like son* - *Який батько такий і син*; *Old friends like the old wine are best* - *Старий друг - кращий двох нових*.

Lexical-grammatical analysis of English paremias has showed that modal verbs are often used to denote a particular action or emotion. For example, the modal verb *can* expresses a real physical possibility - *A man can do no more than he can* - *Вушце голови не стрибеши*. The modal verb *may* in the proverb means a certain assumption - *Many words may hurt more than swords* - *І від солодких слів буває гірко*.

Since paremies are a poetic genre, they have the presence of asyndeton - a phenomenon when the conjunctions are removed for the sake of expression and brevity of expression: *As the fool thinks, so the bell clinks*; *As you sow, so you reap*. The use of such stylistic figure of speech as oxymoron was also revealed in paremies: *False friends are worse than open enemies* - *Фальшиві друзі гірші за явних ворогів*;

A bad compromise is better than a good lawsuit - Поганий мир кращий доброї сварки.

In order to emphasize a certain feature of a phenomenon or personality trait, epithets are used in paremies, for example: *Dry bread at home is better than roast meat abroad - В гостях добре, а вдома – краще; Like greased lightning - Як по маслу.* The metaphor is a transfer of the features of one object, phenomenon or action to another. *Love is blind, as well as hatred - Любов, як і ненависть, сліпа* - in this case, the metaphors "love" and "hatred" are identified with a person.

Metonymy is also used in a folklore. The point is that one thing is attributed to the properties of another, but the similarity between them is not observed. As an example, *An ox is taken by the horns, and the man by the tongue - Язык мій - ворог мій.* In this case, the metonymy is the word "tongue", which means "enemy" because the words that a person use from time to time can harm.

Allegory, as an stylistic technique, conveys a certain phenomenon through a specific image with the appropriate associations. This is clearly seen in such paremies as: *All is not gold that glitters - Не все золото, що блищить; Mute as a fish - Німий, як риба.*

A common phenomenon in English paremies with the semantics of comparison is the use of antithesis - the opposition of concepts through their comparison. For example *The pen is mightier than the sword - Перо сильніше, ніж меч; A friend's frown is better than a foe's smile - Краще гірка правда, ніж солодка брехня.*

Since one of the sources of proverbs and sayings is a folk art, there is such a phenomenon as irony. It is often used not only in English proverbs, but also in their Ukrainian counterparts: *A woman's tongue wags like a lamb's tail - Бабин язык – то чортове помело; As the fool thinks, so the bell clinks - Дурному закон не писаний.*

The phonetic analysis of paremies includes the detection of rhyme, alliteration and assonance. There are two types of rhymes: full masculine and full feminine rhyme. Such a rhyme is found in ***Health** is better than **wealth** - Здоров'я краще, ніж багатство; No **pains**, no **gains** - без труда нема плода.*

In some cases, rhyme involves the iteration of whole words, for example *Better to do **well** than to say **well*** - *Краще діло робити, ніж говорити*; *It is better to wear **out** than to rust **out*** - *Краще зноситися, ніж заіржавіти*.

Another common phenomenon in paremies is alliteration - the iteration of one or more consonant sounds at the beginning of stressed syllables. In modern English, alliteration means not only the iteration of the initial sounds, but also the sounds in the middle of the word, which adds melody and increases expressiveness. There are several types of it:

- An iteration of one consonant in the first and last word: ***B**etwixt and **b**etween* - *Ні се, ні те*; ***L**ike greased **l**ightning* - *Як по маслу*.

- An iteration of the consonant in the second and last word: *Good **f**ame is better than a good **f**ace* - *Не той гарний, що гарний, а той, що діло робить*.

- An iteration of the consonant in the first and second word: ***B**etter **b**e the head of a dog, than the tail of a lion.* - *Краще бути першим серед останніх, ніж останнім серед перших*; ***F**alse **f**riends are worse than open enemies* - *Фальшиві друзі гірші за явних ворогів*.

- An iteration of two or three consonants in different words: ***S**peech is **s**ilver, but **s**ilence is **g**old.* - *Слово - срібло, мовчанка – золото*; *A **h**ungry **m**an is an **a**ngry **m**an* - *Голодна людина - сердита людина*.

Alliteration of vowel sounds is very rare in English. An English paremia ***O**ld friends like the **o**ld wine are best* - *Старий друг кращий двох нових* can serve as an example.

Another common phenomenon is assonance, which means the iteration of vowels in a line or at the end. Among the selected paremies assonance is achieved by iteration:

- stressed vowel a [ei]: *No **p**ains, no **g**ains* - *без труда нема плода*;

- stressed vowel a [æ]: *A **m**an **c**an do no more than he **c**an* - *Вище голови не стрибиш*;

- stressed vowel e [e]: ***B**etter later than **n**ever.* - *Краще пізно, ніж ніколи*.

So, to sum up, we can say that the translation of paremies is one of the most difficult translations in the field of linguistics. The main problems of translation of paremiological units are:

- the lack of the most accurate analogue of the proverb in the language of translation, which would convey the literal meaning;
- inability to preserve the emotionality and imagery of Ukrainian and English proverbs (paremies coincide in some sense, but have different emotional function or stylistic meaning)
- minimal preservation of national peculiarity after translating.

After the analysis of paremies on phonetic, stylistic and lexical level I can emphasize that proverbs and sayings have a poetic structure. Moreover, all these linguistic, grammatical and stylistic methods harmonize paremies and help readers to perceive it by the ear easily. The prospects of the obtained results consist in the possibility of using them for the further research on different linguistic levels and their verbal representation in literary texts.